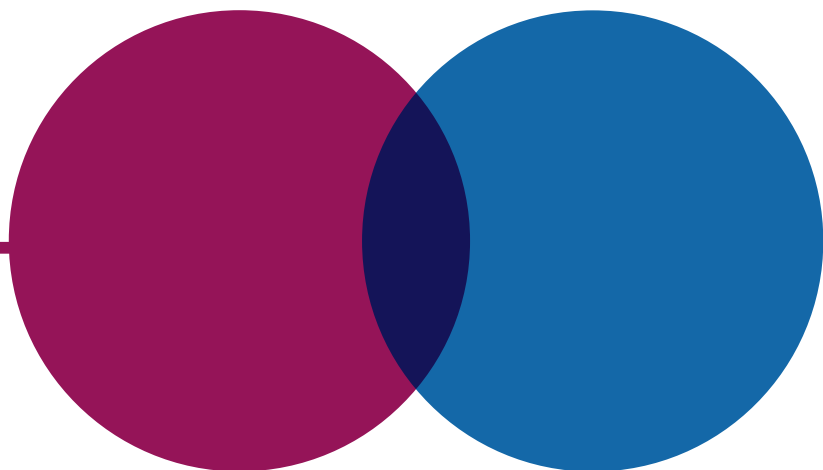

National Audit Office

ADRODDIAD

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru 2021-22

Cyllid a Thollau EF

SESIWN 2022-23
19 IONAWR 2023
HC 1024

Ni yw corff gwarchod gwariant cyhoeddus annibynnol y DU.

Rydym yn cefnogi Senedd y DU wrth ddwyn y llywodraeth i gyfrif ac rydym yn helpu i wella gwasanaethau cyhoeddus drwy ein harchwiliadau o ansawdd uchel.

Mae'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn craffu ar wariant cyhoeddus ar gyfer Senedd y DU ac mae'n annibynnol ar lywodraeth a'r gwasanaeth sifil. Rydym yn helpu Senedd y DU i ddwyn y llywodraeth i gyfrif ac rydym yn defnyddio ein dealltwriaeth i helpu pobl sy'n rheoli cyrff cyhoeddus i wella gwasanaethau cyhoeddus.

Mae'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol, Gareth Davies, yn un o Swyddogion Tŷ'r Cyffredin ac yn arwain y Swyddfa Archwilio Genedlaethol. Rydym yn archwilio cyfrifon ariannol adrannau a chyrff cyhoeddus eraill. Rydym hefyd yn archwilio ac yn adrodd ar werth am arian y ffordd y mae arian cyhoeddus wedi cael ei wario.

Yn 2021, arweiniodd gwaith y Swyddfa Archwilio Genedlaethol at effaith ariannol gadarnhaol drwy gostau is, gwasanaethau a ddarperir yn well, neu fuddiannau eraill i ddinasyddion gwerth £874 miliwn.

National Audit Office

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru 2021-22

Cyllid a Thollau EF

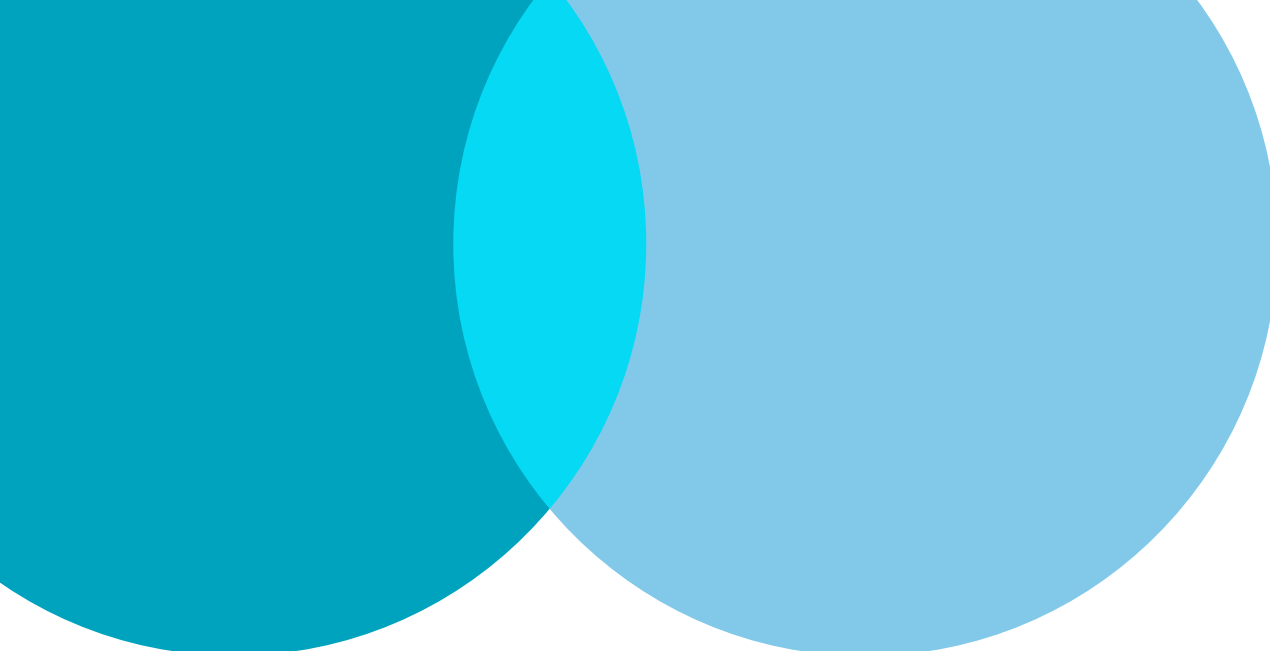
Adroddiad gan y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol

Gorchynnwyd gan Dŷ'r Cyffredin
i gael ei brintio ar 18 Ionawr 2023

Paratowyd yr adroddiad hwn o dan Adran 6 o Ddeddf
Archwilio Cenedlaethol 1983 i'w gyflwyno i Dŷ'r Cyffredin
yn unol ag Adran 9 o'r Ddeddf

Cyflwynwyd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn unol ag
Adran 116K o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, fel y'i
diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2014

Gareth Davies
Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol
Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol
5 Ionawr 2023

Mae'r deunydd sy'n ymddangos yn y ddogfen hon yn ddarostyngedig i hawlfraint y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (NAO). Gellir copio neu atgynhyrchu'r deunydd at ddibenion anfasnachol yn unig, sef atgenhedlu ar gyfer ymchwil, astudiaeth breifat neu gylchrediad mewnol cyfyngedig o fewn sefydliad at ddibenion adolygu.

Mae copio at ddibenion anfasnachol yn ddarostyngedig i gydnabyddiaeth ddigonol, wedi'i hatgynhyrchu'n gywir ac nad yw'n cael ei defnyddio mewn cyd-destun cararweiniol, gyda'r deunydd. I atgynhyrchu deunydd hawlfraint NAO am unrhyw ddefnydd arall, rhaid i chi gysylltu â copyright@nao.org.uk. Dywedwch wrthym pwy ydych chi, y sefydliad rydych chi'n ei gynrychioli (os o gwbl) a sut a pham rydych chi'n dymuno defnyddio ein deunydd. Cofiwch gynnwys eich manylion cyswllt llawn: enw, cyfeiriad, rhif ffôn ac e-bost.

Sylwer na ellir atgynhyrchu'r deunydd sy'n ymddangos yn y ddogfen hon er budd masnachol heb ganiatâd penodol ac uniongyrchol yr NAO a bod yr NAO yn cadw'r hawl i ddilyn achosion torri hawlfraint yn erbyn unigolion neu gwmnïau sy'n atgynhyrchu deunydd ar gyfer ennill masnachol heb ein caniatâd.

Roedd dolenni i wefannau allanol yn ddilys ar adeg cyhoeddi'r adroddiad hwn. Nid yw'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn gyfrifol am ddilysrwydd y dolenni yn y dyfodol.

Contents

Ffeithiau allweddol 4

Crynodeb 5

Rhan Un

Treth incwm a gesglir oddi wrth
drethdalwyr Cymreig 11

Rhan Dau

Gweinyddu treth incwm Cymru 18

Rhan Tri

Costau 31

Atodiad Un

Ein sail dystiolaeth 33

Roedd tîm astudiaeth y Swyddfa
Archwilio Genedlaethol
yn cynnwys:

Rosie Diamanti, Andy Serlin
a Poppy Sparham, o dan
gyfarwyddyd Darren Stewart.
Mae'r adroddiad hwn ar gael
ar wefan y Swyddfa Archwilio
Genedlaethol yn www.nao.org.uk

Am ragor o wybodaeth am y
Swyddfa Archwilio Genedlaethol
cysylltwch â:

National Audit Office
Press Office
157-197 Buckingham Palace Road
Victoria
London
SW1W 9SP

 020 7798 7400

 www.nao.org.uk

 @NAOorguk

Ffeithiau allweddol

1.4mn

Trethdalwyr Cymreig
yn 2020-21

£2.14bn

Refeniw treth incwm
Cymru yn 2020-21

£2.36bn

Amcangyfrif Cyllid a Thollau
EF (CThEF) o refeniw treth
incwm Cymru yn 2021-22

£0.4 miliwn costau gweinyddu treth incwm Cymru yn 2021-22

Crynodeb

Cyflwyniad

Treth incwm Cymru

1 Rhoddodd Deddf Cymru 2016 bŵer llawn i Senedd Cymru bennu'r cyfraddau (ac eithrio'r lwfans personol) a delir gan drethdalwyr Cymreig ar incwm nad yw'n gynilion na difidendau o 6 Ebrill 2017. Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn yr holl referniw treth incwm a gynhrychir o incwm nad yw'n gynilion na difidendau o dan bolisi treth incwm Cymru.

2 O fis Ebrill 2019, gostyngodd Llywodraeth y DU gyfraddau treth incwm sylfaenol, uwch ac ychwanegol yn y DU 10 pwynt canrannol ar gyfer trethdalwyr Cymreig ac mae gan y Senedd y pŵer i gymhwyso cyfraddau Cymru hefyd. Ar gyfer pob band treth, y gyfradd treth incwm a delir yw swm gweddill cyfradd y DU a ostyngwyd a chyfradd newydd Cymru (**Ffigur 1** drosodd). Ar gyfer 2021-22, pennodd y Senedd yr un cyfraddau treth incwm ar gyfer Cymru ag a gafwyd yn 2020-21, ar 10% ym mhob band, a oedd yn golygu bod cyfanswm y cyfraddau ar gyfer trethdalwyr yng Nghymru yn cyfateb i gyfraddau'r DU, sef 20% (cyfradd sylfaenol), 40% (cyfradd uwch) a 45% (cyfradd ychwanegol).

Rolau a chyfrifoldebau

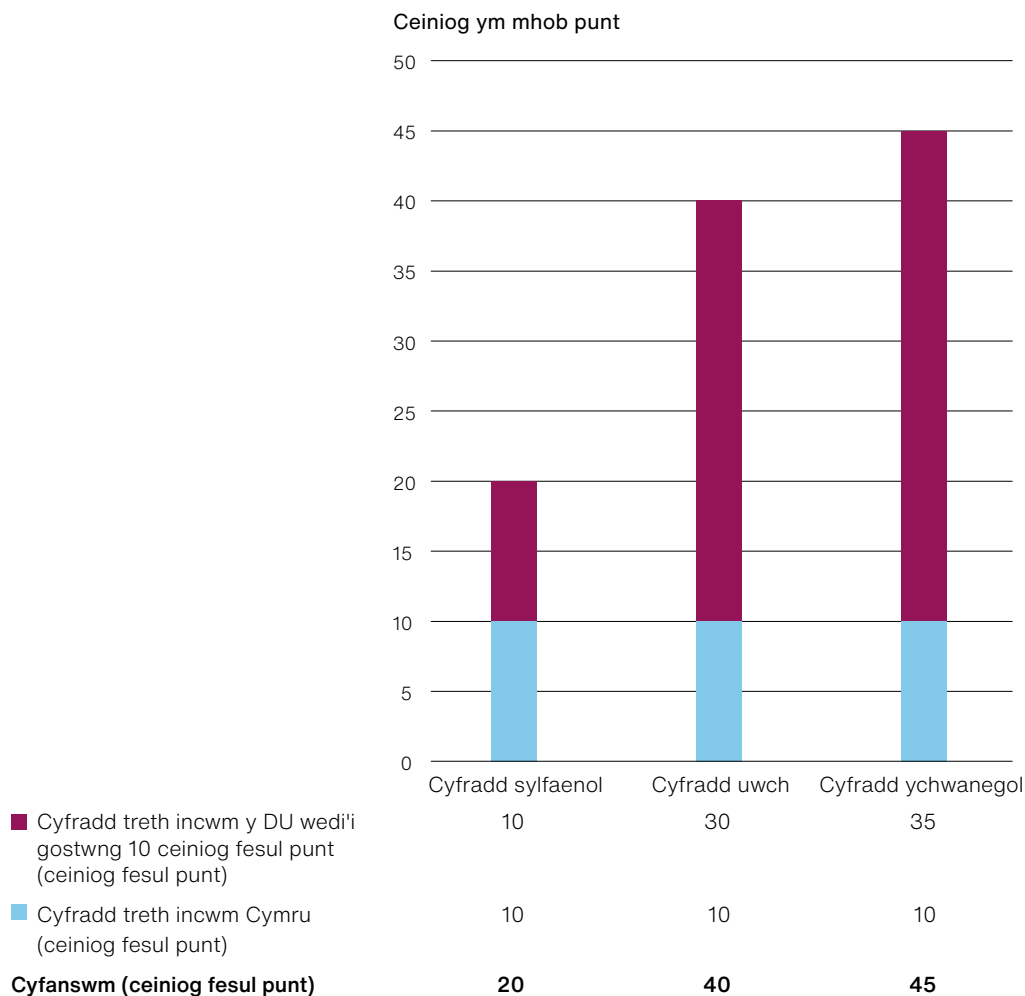
3 Mae Cyllid a Thollau EF (CTheF) yn gweinyddu ac yn casglu treth incwm Cymru fel rhan o system dreth y DU. Mae CTheF yn nodi trethdalwyr sy'n byw yng Nghymru drwy roi 'fflag' ar ei systemau sy'n nodi eu bod yn ddarostyngedig i gyfraddau treth incwm Cymru. Yn ôl cyfrifiad CTheF, roedd 1.4 miliwn o drethdalwyr Cymreig yn 2020-21. Trysorlys EF sy'n gyfrifol am dalu treth incwm Cymru i Lywodraeth Cymru.

4 Yn dilyn diwedd pob blwyddyn dreth, mae CTheF yn llunio amcangyfrif dros dro o referniw treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn honno. Cyfrifir yr alldro terfynol yn y flwyddyn ganlynol pan fydd CTheF yn cael mwy o wybodaeth gan drethdalwyr a chyflogwyr. Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu'r alldro terfynol ar gyfer 2020-21 a'r amcangyfrif dros dro ar gyfer 2021-22. Mae CTheF yn disgwyl cyhoeddi'r alldro ar gyfer 2021-22 yn ei Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon ar gyfer 2022-23.

Ffigur 1

Cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22

Mae cyfraddau treth incwm y DU yn cael eu gostwng 10 ceiniog fesul punt i bob diben a'u disodli gan gyfraddau treth incwm Cymru

Nodiadau

- 1 Ar gyfer pob band treth (sylfaenol, uwch ac ychwanegol), mae Llywodraeth y DU yn lleihau swm y dreth y bydd yn ei chasglu 10 ceiniog fesul punt ac mae'r Senedd yn pennu cyfradd treth incwm Cymru i'w hychwanegu at gyfraddau treth y DU.
- 2 Ar gyfer 2021-22, mae'r Senedd yn pennu pob un o gyfraddau treth incwm Cymru ar 10 ceiniog, sy'n golygu bod trethdalwyr Cymreig yn talu swm sy'n cyfateb o ran treth i gyfradd y DU ar gyfer pob band treth.

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

5 Mae Deddf Llywodraeth Cymru 2006, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2014, yn ei gwneud yn ofynnol i'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol baratoi adroddiad ar gyfer pob blwyddyn ariannol ar y canlynol:

- digonolrwydd rheolau a gweithdrefnau CThEF, o ganlyniad i ddarpariaethau cyfraddau Cymru, er mwyn sicrhau y caiff treth incwm a godir ar gyfraddau a bennir o dan y darpariaethau hynny ei hasesu a'i chasglu'n briodol;
- a gydymffurfir â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn;
- cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif gan CThEF sy'n ymwneud â threth incwm y gellir ei phriodoli i benderfyniad ar gyfraddau i Gymru;
- cywirdeb a thegwch y symiau a ad-delir i CThEF fel treuliau gweinyddol.

6 Mae'r adroddiad hwn yn asesu'r canlynol:

- cyfrifiad CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21, yr 'alldro', a sicrwydd ynghylch cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif (Rhan Un);
- amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22 a'n barn am y fethodoleg amcangyfrif (Rhan Un);
- rheolaethau allweddol a weithredwyd gan CThEF wrth asesu a chasglu treth incwm (Rhan Dau);
- y dull a fabwysiadwyd gan CThEF wrth asesu a lliniaru'r risg o ddiffyg cydymffurfiaeth â gofynion treth Cymru (Rhan Dau);
- cost gweinyddu treth incwm Cymru. Rydym yn rhoi sicrwydd ynghylch cywirdeb a thegwch y symiau hyn yng nghyd-destun costau yr eir iddynt gan CThEF (Rhan Tri).

7 Mae Atodiad Un yn nodi ein sail dystiolaeth archwilio.

Canfyddiadau allweddol

Alldro terfynol treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 a'r amcangyfrif ar gyfer 2021-22

8 Yn ôl cyfrifiad CThEF, yr alldro terfynol ar gyfer 2020-21 oedd £2,140 miliwn. Mae hyn yn cynrychioli symiau a gasglwyd o dan bolisi treth incwm Cymru.

Amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2021, oedd £2,100 miliwn, gan olygu bod yr alldro gwirioneddol £39 miliwn yn uwch na'r hyn a amcangyfrifwyd yn wreiddiol gan CThEF. Gwnaethom archwilio'r fethodoleg ar gyfer cyfrifo'r alldro, sydd o reidrwydd yn cynnwys meysydd amcangyfrifon sy'n weddill, er enghraifft lle nad oedd ffurflenni threthdalwyr wedi'u derbyn eto. Yn y meysydd hyn, rydym wedi gwerthuso'r sail dros amcangyfrif CThEF gan gynnwys tybiaethau perthnasol a'r data a oedd ar gael. Yn seiliedig ar y gwaith archwilio hwnnw, rydym wedi dod i'r casgliad fod alldro refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 wedi'i ddatgan yn deg (paragraffau 1.2 i 1.15).

9 Mae CThEF wedi amcangyfrif mai £2,356 miliwn yw refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22.

Mae hyn yn cyfateb i gynnydd o £216 miliwn (10.1%) o gymharu ag alldro 2020-21. Cynyddodd treth incwm ar gyfer y DU gyfan 13.2% yn 2021-22. Mae'r cynnydd yn refeniw treth incwm y DU a refeniw treth incwm amcangyfrifedig Cymru yn adlewyrchu adferiad yr economi ar ôl i'r cyfnod pan oedd pandemig COVID-19 ar ei waethaf ddod i ben. Mae CThEF yn disgwyl cyfrifo'r alldro treth incwm terfynol ar gyfer 2021-22 y gellir ei briodoli i Gymru yn 2023. Dim ond at ddibenion cyflwyno adroddiadau ariannol yn ei gyfrifon blynyddol y mae'r amcangyfrif a lunnir gan CThEF, ac nid yw'n effeithio ar swm y refeniw a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru yn y pen draw (paragraffau 1.16 i 1.20).

10 Mae ffactorau allanol wedi cynyddu lefel yr ansicrwydd yn amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru yn 2021-22.

Nododd CThEF mai'r brif ffynhonnell o ansicrwydd yw pa mor gywir y gall amcangyfrif cyfran Cymru o atebolrwydd treth incwm y DU, yn enwedig am fod yr amcangyfrif hwn yn dibynnu ar ddata arolygon o 2019-20. Mae ffactorau allanol y tu hwnt i'w reolaeth uniongyrchol, megis ton amrywiolyn Omicron o COVID-19 a ddatblygodd yn ystod y flwyddyn ac effaith y rhyfel yn Wcráin ar allu threthdalwyr i dalu'r dreth sy'n ddyledus ganddynt, wedi cyflwyno rhagor o ansicrwydd i'r amcangyfrif. Ystyriwn fod y dull gweithredu a fabwysiadwyd gan CThEF i amcangyfrif effaith y meysydd ansicrwydd hyn ar refeniw treth incwm Cymru yn 2021-22 yn rhesymol (paragraff 1.21).

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru

11 Mae gan CThEF reolau a gweithdrefnau digonol ar waith i sicrhau yr asesir ac y cesglir treth incwm Cymru yn briodol ac y cydymffurfir â'r rheolau hynny.

Mae ein gwaith ar faterion sy'n ymwneud â threth incwm Cymru yn adeiladu ar ein hasesiad ehangach o reolau a gweithdrefnau CThEF, a gwblheir fel rhan o'n harchwiliad blynyddol o CThEF. Fel rhan o'r archwiliad hwnnw, daethom i'r casgliad bod CThEF wedi llunio rheoliadau a gweithdrefnau digonol i sicrhau gwiriad effeithiol o'r broses o asesu refeniw, ei gasglu a'i ddyrannu'n briodol, a bod y rheoliadau a'r gweithdrefnau hyn yn cael eu gweithredu'n briodol (paragraffau 2.2 i 2.13).

12 Yr her allweddol o hyd wrth weinyddu'r system yw cynnal cofnod cywir a chyflawn o gyfeiriadau trethdalwyr Cymreig. Mae CThEF yn dibynnu ar drethdalwyr yn ei hysbysu am newid cyfeiriad, er nad oes gofyniad cyfreithiol iddynt wneud hynny. Gwelsom fod cynnydd wedi bod yn nifer y codau post yng Nghymru y nododd gwaith glanhau cyfeiriadau CThEF eu bod ar goll neu'n annilys, gyda 6% (81,716) o'r boblogaeth gyffredinol o drethdalwyr yn cael eu cofnodi fel rhai a oedd ar goll neu'n annilys ym mis Mehefin 2021 o gymharu â 4% (53,467) ym mis Medi 2020. Mae CThEF wedi ymchwilio i'r achosion hynny lle roedd unigolion naill ai'n gyflogedig neu'n derbyn pensiwn ac wedi'u diweddarau (paragraffau 2.14 i 2.24).

13 Mae asesiadau CThEF yn parhau i nodi bod y risg o ddiffyg cydymffurfiaeth â threth incwm Cymru yn isel am nad oes unrhyw wahaniaeth rhwng cyfraddau treth Cymru a chyfraddau treth yng ngweddill y DU. Yn 2021-22, lluniodd CThEF Ddarlun Strategol o Risg i Gymru. Ym marn CThEF, y prif feysydd o risg i dreth incwm Cymru yw risgiau i gydymffurfiaeth a asesir ar lefel y DU gyfan. Ni nodwyd unrhyw risgiau yn y Darlun Strategol o Risg sy'n benodol i Gymru (paragraffau 2.25 a 2.26).

14 Gwnaeth CThEF gyfrifo enillion cydymffurfio o £100 miliwn yn ymwneud â Chymru ar gyfer 2020-21, y data diweddaraf sydd ar gael. Mae CThEF yn mesur effeithiolrwydd ei weithgareddau gorfodi a chydymffurfio drwy enillion cydymffurfio: ei amcangyfrif o'r refeniw ychwanegol y mae wedi ei gynhyrchu, a'r colledion refeniw y mae wedi'u hatal. Amcangyfrifodd CThEF hefyd mai cyfran Cymru o golledion net oedd £370 miliwn. Mae CThEF yn cyfrifo'r ffigurau hyn fel cyfran o ffigur cyfatebol y DU, yn hytrach na defnyddio data penodol i Gymru i feintio'i'r risgiau. Nid yw CThEF yn ystyried amrywiadau daearyddol yn lefel y risgiau i gydymffurfiaeth, na llwyddiant cymharol gweithgarwch cydymffurfio yng Nghymru o gymharu â gweddill y DU nac yn adrodd arnynt (paragraff 2.27).

15 Ychydig iawn o ddata perfformiad sydd gan CThEF ar ei weithgareddau cydymffurfio yng Nghymru. Yn wahanol i'w system treth incwm, sy'n nodi trigolion Cymreig, ni all system gydymffurfiaeth CThEF nodi pobl sy'n byw yng Nghymru yn hawdd. Felly, ni all CThEF olrhain a monitro gweithgarwch cydymffurfiaeth yng Nghymru yn hawdd ac mae hyn yn effeithio ar ei allu i gasglu data perfformiad ynghylch y graddau y ceir diffyg cydymffurfiaeth yng Nghymru (paragraff 2.29).

16 Mae COVID-19 wedi parhau i effeithio ar weithgareddau cydymffurfiaeth CThEF yn ystod 2021-22. Ledled y DU, roedd nifer yr achosion yn ymwneud â chydymffurfiaeth a agorwyd ac a gaewyd yn 2021-22 yn fwy nag yn 2020-21 ond roeddent 27% yn llai nag yn 2019-20 cyn y pandemig. Effeithiodd y gallu i gynnal ymchwiliadau wyneb yn wyneb a'r angen i adleoli staff cydymffurfiaeth i gefnogi mesurau COVID-19 eraill ar ei weithgarwch cydymffurfiaeth yn ystod y flwyddyn hefyd. Enillion CThEF o'i weithgareddau cydymffurfiaeth â threth ar gyfer y DU gyfan oedd £30.8 biliwn yn 2021-22, sef cynnydd o 1.1% o gymharu â 2020-21 ond yn is na'r £36.9 biliwn a gofnodwyd yn 2019-20. Bydd yn cymryd peth amser i ddeall yn llawn effaith y pandemig ar gydymffurfiaeth â threth ac enillion o dreth (paragraffau 2.30 a 2.31).

17 Mae dyledion treth wedi lleihau ers 2021 ond maent yn dal i fod yn fwy na lefelau cyn y pandemig. Mae ffactorau allanol sy'n effeithio ar allu trethdalwyr i dalu'r dreth sy'n ddyledus ganddynt, gan gynnwys pwysau chwyddiannol presennol a chynnydd mewn costau byw, yn effeithio ar falans dyledion CThEF. Ar 31 Mawrth 2022, cyfanswm y dyledion treth ar gyfer y DU oedd £41.6 biliwn, 86% (£19.2 biliwn) yn uwch na lefel y ddyled a gofnodwyd ar 31 Mawrth 2020, cyn effaith pandemig COVID-19. Mae CThEF yn disgwyl i lefel y dyledion treth ostwng yn arafach nag a ragwelwyd i ddechrau. Nid oes dadansoddiad o ddyledion treth incwm y gellir ei briodoli i Gymru ar gael ar hyn o bryd (paragraff 2.32).

Costau

18 Yn 2021-22, aeth CThEF i gostau o £0.4 miliwn wrth weithredu a gweinyddu treth incwm Cymru ac ailgododd dâl am hynny ar Lywodraeth Cymru. Gwnaethom archwilio'r ffordd roedd CThEF yn amcangyfrif costau casglu a gweinyddu treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2022. Yn seiliedig ar ein gwaith archwilio, rydym wedi dod i'r casgliad bod y swm a dalwyd gan Lywodraeth Cymru yn gywir a theg yng nghyd-destun y cytundeb rhwng CThEF a Llywodraeth Cymru. 2021-22 yw'r flwyddyn gyntaf ers i bwerau treth gael eu datganoli i Gymru y mae gwariant yn ymwneud â chostau gweithredu yn unig. Nid aeth CThEF i unrhyw gostau ar gyfer gweithredu Prosiect Treth Incwm Cymru, t'n wahanol i flynyddoedd ariannol blaenorol, gan fod y prosiect wedi dod i ben ym mis Chwefror 2021 (paragraffau 3.4 a 3.5 a Ffigur 8).

Rhan Un

Treth incwm a gesglir oddi wrth drethdalwyr Cymreig

1.1 Mae Rhan Un o'r adroddiad hwn yn cwmpasu cyfrifiad Cyllid a Thollau EF (CTheF) o'r alldro referniw terfynol ar gyfer treth incwm Cymru yn 2020-21 a'i amcangyfrif dros dro o referniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22. Mae hyn yn cynnwys:

- ein hasesiad o gyfrifiad CTheF o alldro treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21, yn cynnwys cyfyngiadau data a dyfarniadau CTheF mewn meysydd lle y ceir ansicrwydd;
- ein barn ar amcangyfrif CTheF o referniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22 a nodweddion a chyfyngiadau methodoleg CTheF.

Alldro terfynol treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21

1.2 Cyfrifiad CTheF o'r alldro ar gyfer referniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 yw £2,140 miliwn (**Ffigur 2** drosodd). Mae CTheF yn defnyddio sawl elfen i gyfrifo'r ffigur alldro terfynol, a chaiff yr elfennau hynny eu cyfuno i nodi cyfanswm atebolrwydd treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21. Caiff pob elfen ei chyfrifo gan ddefnyddio un ffynhonnell neu fwy er mwyn nodi cyfanswm atebolrwydd treth incwm Cymru. Amcangyfrif blaenorol CTheF o dreth incwm Cymru ar gyfer 2020-21, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2021, oedd £2,100 miliwn, sy'n golygu bod yr alldro gwirioneddol £39 miliwn (1.8%) yn uwch nag amcangyfrif gwreiddiol CTheF.

1.3 Mae'r cyfrifiad alldro yn seiliedig yn bennaf ar atebolrwydd treth sefydledig, rhyw £2,197 miliwn, lle mae CTheF wedi nodi'r dreth sy'n ddyledus ac wedi cysoni cofnodion trethdalwyr yn llawn. Mae CTheF yn cyfrifo'r atebolrwydd sefydledig o'r data ar atebolrwydd treth terfynol yn y systemau treth incwm Talu Wrth Ennill (TWE) a Hunanasesu.

Ffigur 2

Cyfrifiad Cyllid a Thollau EF (CThEF) o alldro refeniw treth incwm Cymru 2020-21

Mae'r mwyafrif o'r alldro yn seiliedig ar atebolrwydd sefydledig ac mae cyfran fach wedi'i hamcangyfrif gan CThEF

	2020-21			2019-20
	Symiau wedi'u seilio ar atebolrwydd trethdalwyr sefydledig	Symiau wedi'u seilio ar atebolrwydd amcangyfrifedig ac addasiadau	Cyfanswm	Cyfanswm
	(£mn)	(£mn)	(£mn)	(£mn)
Atebolrwydd sefydledig Hunanasesu ¹	684	(10)	674	620
Atebolrwydd sefydledig Talu Wrth Ennill (TWE) ¹	1,514	(8)	1,506	1,461
Atebolrwydd pellach amcangyfrifedig ²	-	50	50	45
Didyniadau o refeniw ³	-	(90)	(90)	(85)
Cyfanswm	2,197	(57)	2,140	2,041

Nodiadau

- Mae atebolrwydd treth sefydledig Hunanasesu a TWE wedi'u seilio'n bennaf ar ddata atebolrwydd treth a ddelir gan CThEF, er bod rhai symiau wedi'u seilio ar amcangyfrifon hefyd.
- Dyma amcangyfrif CThEF o atebolrwydd treth TWE nad yw wedi'i gadarnhau eto a lle y disgwylir atebolrwydd treth o ffurflenni Hunanasesu neu weithgarwch cydymffurfio yn y dyfodol.
- Mae didyniadau o refeniw yn cynnwys rhyddhad treth ar gyfraniadau pensiwn a Chymorth Rhodd.
- Mae rhifau a ddangosir mewn cromfachau yn rhifau negyddol.
- Nid yw'r symiau yn gwneud cyfanswm oherwydd talgrynnu.

Ffynhonnell: Cyllid a Thollau EF, *Annual Report and Accounts 2021-22*, HC 494, Gorffennaf 2022 a dadansoddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol o ddata Cyllid a Thollau EF

1.4 Mae CThEF yn gwneud addasiadau neu amcangyfrifon lle nad yw'r dreth sy'n ddyledus wedi'i chadarnhau eto, neu lle mae'n rhaid i CThEF amcangyfrif cyfran Cymru o symiau na ellir eu casglu neu ryddhad treth. Y gostyngiad mewn alldro treth incwm Cymru a ddeilliodd o'r addasiadau hyn oedd £57 miliwn (net) (Ffigur 2). Mewn rhai rhannau o'r cyfrifiad, nid oes gan CThEF ddata digon manwl ar gael i nodi atebolrwydd treth incwm, rhyddhad treth nac addasiadau eraill sy'n ymwneud â threthdalwyr unigol. Aeth CThEF ati i amcangyfrif cyfran Cymru o'r symiau hyn drwy ddefnyddio data eraill a oedd ar gael, fel data ar y boblogaeth ac incwm, er mwyn nodi'r cydbwysedd rhwng Cymru a gweddill y DU.

1.5 Trafododd CThEF a Llywodraeth Cymru y fethodoleg a ddefnyddiwyd i gyfrifo alldro treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 a chytuno arni yng nghyfarfod Bwrdd Cyfraddau Treth Incwm Cymru ym mis Ebrill 2022.

1.6 Gwnaethom archwilio'r fethodoleg ar gyfer cyfrifo'r alldro, sydd o reidrwydd yn cynnwys rhai o'r meysydd amcangyfrifon sy'n weddill, er enghraifft lle nad oedd ffurflenni threthdalwyr wedi'u derbyn eto. Yn y meysydd hyn, gwnaethom werthuso'r sail dros amcangyfrif CThEF gan gynnwys tybiaethau perthnasol a'r data a oedd ar gael. Daethom i'r casgliad bod alldro referniw treth incwm Cymru ar gyfer 2020-21 wedi'i ddatgan yn deg. Rydym yn disgrifio'r elfennau allweddol o'r modd y cyfrifwyd yr alldro yn fanylach isod.

Atebolrwydd sefydledig Hunanasesu

1.7 Mae'r atebolrwydd sefydledig Hunanasesu o £674 miliwn yn cynrychioli'r cyfrifiad o'r holl dreth incwm y gellir ei phriodoli i Gymru gan drethdalwyr Hunanasesu Cymreig yn 2020-21. Mae'r cyfrifiad o atebolrwydd Hunanasesu yn seiliedig yn bennaf ar ddata trethdalwyr Cymreig o systemau CThEF ond caiff rhai balansau eraill eu dosrannu hefyd.

1.8 Mae CThEF yn nodi trethdalwyr Cymreig drwy ddefnyddio ei gyfnod o statws preswyllo yng Nghymru yn ei system 'Amgylchedd Cyfrifiadurol ar gyfer Hunanasesu'. Gall nodi cyfanswm atebolrwydd treth incwm Cymru drwy gael gafael ar gofnodion trethdalwyr Cymreig o'r system. Mae CThEF wedi gwneud mân addasiadau hefyd er mwyn dosrannu cyfran Cymru o falansau Hunanasesu perthnasol eraill lle nad oes data penodol ar gael.¹

Atebolrwydd sefydledig TWE

1.9 Mae atebolrwydd sefydledig TWE, sef £1,506 miliwn, yn cynrychioli'r holl dreth incwm y gellir ei phriodoli i Gymru gan drethdalwyr TWE Cymreig yn 2020-21. Er bod y mwyafrif o atebolrwydd TWE yn seiliedig ar ddata trethdalwyr Cymreig a geir o systemau CThEF, mae angen dosrannu elfennau eraill llai o faint hefyd.

1.10 O dan TWE, mae cyflogwyr yn cyflwyno data misol i CThEF ar yr enillion a'r didyniadau treth a wneir ar gyfer eu cyflogeion a chaiff y wybodaeth hon ei chofnodi ar system Gwasanaeth Yswiriant Gwladol a TWE CThEF. Mae CThEF yn nodi trethdalwyr Cymreig ar y system drwy ddefnyddio dangosydd preswyllo sy'n seiliedig ar wybodaeth am god post y trethdalwr. Drwy ddefnyddio cofnodion trethdalwyr Cymreig o'r system hon, gall CThEF nodi cyfanswm atebolrwydd treth incwm Cymru. O'r cyfanswm hwn, mae CThEF yn didynnu cyfran Cymru o ryddhad treth a roddir yn erbyn atebolrwydd TWE.

¹ Mae hyn yn cynnwys amcangyfrif o £4 miliwn o atebolrwydd ac asesiadau a gofnodwyd â llaw, nad ydynt yn nodi'r ffordd y mae'r atebolrwydd wedi'i rannu rhwng trethi. Mae hefyd yn cynnwys cofnodion sensitif, nad yw CThEF yn eu defnyddio i gyfrifo cyfran Cymru o dreth incwm. Didynnwyd swm o £16 miliwn ar gyfer cyfran Cymru o ryddhad treth drwy Hunanasesu.

1.11 Gwneir addasiadau er mwyn dosrannu'r dreth a gesglir gan gyflogwyr o dan gytundebau setlo TWE.² Cyfran Cymru a gyfrifwyd ar gyfer 2020-21 oedd £2.5 miliwn. Gan fod atebolrwydd i dalu treth yn cael ei setlo drwy un taliad a wneir gan y cyflogwr, ni chaiff manylion trethdalwyr unigol eu cofnodi ac felly mae CThEF yn dadansoddi cyflwyniadau'r cyflogwr er mwyn pennu cyfran Cymru o refeniw cytundeb setlo ledled y DU. Roedd CThEF yn gallu seilio hyn ar set gyflawn o ffurflenni cytundeb setlo TWE gan gyflogwyr ar gyfer 2020-21, o'u cymharu â'r flwyddyn flaenorol pan na chafodd unrhyw ffurflenni yn unol â'r amserlen ddisgwyliedig oherwydd pandemig COVID-19.

Atebolrwydd pellach a amcangyfrifir

1.12 Caiff y rhan fwyaf o'r atebolrwydd Hunanasesu ar gyfer 2020-21 ei sefydlu cyn cyfrifo'r alldro. Serch hynny, mae CThEF yn gwybod o flynyddoedd blaenorol y bydd atebolrwydd treth Hunanasesu yn parhau i gael ei sefydlu a'i gasglu am hyd at chwe blynedd yn ddiweddarach. Mae hyn oherwydd bod CThEF yn parhau i dderbyn gwybodaeth ychwanegol gan drethdalwyr a thrwy ei weithgarwch cydymffurfio. Mae CThEF yn cyfrifo'r atebolrwydd ychwanegol amcangyfrifedig ar gyfer yr elfennau hyn yn seiliedig ar berfformiad yn y gorffennol, a phennodd werth o £49 miliwn iddo yn alldro 2020-21. Mae CThEF gwneud addasiad amcangyfrifedig o £1.4 miliwn mewn perthynas ag atebolrwydd TWE pellach nad yw wedi'i bennu eto, er enghraifft lle nad oedd cyfansymiau diwedd blwyddyn neu wybodaeth am fuddion mewn da a dderbyniwyd gan y trethdalwr yn hysbys eto.

Didyniadau o refeniw

1.13 Mae CThEF yn gwneud cyfres o ddidyniadau o'r refeniw alldro, gan gydnabod na chaiff atebolrwydd pob trethdalwr ei gasglu mewn gwirionedd. Mae'n defnyddio gwybodaeth hanesyddol i gyfrifo'r didyniadau hyn ac yn dosrannu swm ar gyfer trethdalwyr Cymreig.

1.14 Ni chaiff rhywfaint o atebolrwydd treth incwm TWE a Hunanasesu byth eu setlo gan nad yw cyflogwyr neu drethdalwyr yn talu'r symiau llawn sy'n ddyledus. Mae CThEF wedi dadansoddi data hanesyddol ar gyfer y DU gyfan er mwyn nodi patrymau o atebolrwydd heb ei gasglu ac yna wedi dosrannu swm sy'n gysylltiedig â threthdalwyr Cymreig. Yn ôl cyfrifiad CThEF, y swm hwn oedd £23 miliwn ar gyfer 2020-21.

² Mae cytundeb setlo TWE yn caniatáu i gyflogwyr wneud un taliad blynyddol i gwmpasu'r holl dreth sy'n ddyledus ar fân dreuliau neu fuddiannau, neu dreuliau neu fuddiannau afreolaidd neu annichonol, ar gyfer cyflogoion yn y cynllun.

1.15 Mae CThEF yn gwneud didyniadau pellach ar gyfer cyfraniadau pensiwn a Chymorth Rhodd, y mae rhyddhad treth incwm yn gymwys i'r ddau ohonynt ar gyfradd treth incwm ymylol y trethdalwr. Mae gweinyddwyr y cynllun pensiwn yn hawlio rhyddhad treth ar y gyfradd sylfaenol gan CThEF ar ran aelodau eu cynllun, ac mae elusennau yn hawlio rhyddhad treth ar y gyfradd sylfaenol gan CThEF ar ran eu rhoddwyr. Cyfrifodd CThEF y ddau ddidyniad drwy ddefnyddio data hanesyddol i amcangyfrif cyfran Cymru o bob rhyddhad treth a hawliwyd ledled y DU. Ar gyfer 2020-21, cyfrifodd CThEF mai'r didyniad ar gyfer Cymorth Rhodd oedd £29 miliwn a'r didyniad ar gyfer cyfraniadau pensiwn oedd £38 miliwn.

Amcangyfrif treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22

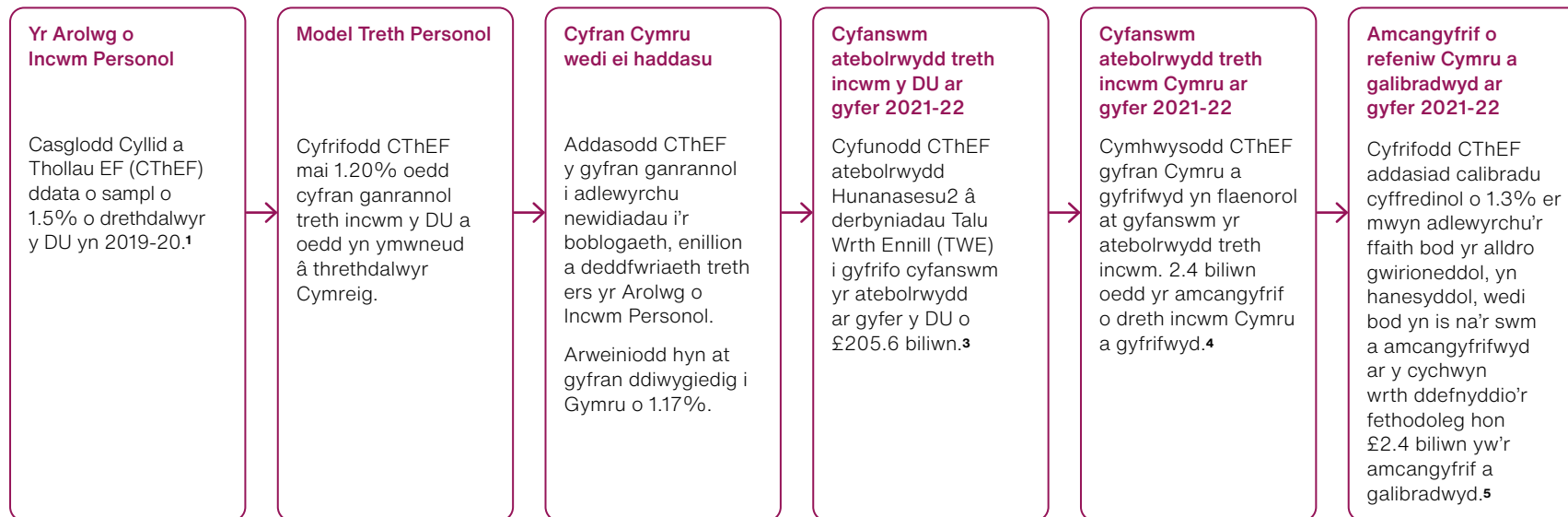
1.16 Mae CThEF yn amcangyfrif y bydd yn casglu £2,356 filiwn o refeniw treth incwm Cymru mewn perthynas â blwyddyn 2021-22.³ Mae hyn yn cyfateb i gynydd o £216 miliwn (10.1%) yn erbyn alldro 2020-21. Bu cynnydd o 13.2% ar gyfer y DU yn gyffredinol. Cynyddodd refeniw treth incwm yng Nghymru a gweddill y DU yn 2021-22, sy'n adlewyrchu adferiad yr economi ar ôl i'r cyfnod pan oedd pandemig COVID-19 ar ei waethaf ddod i ben. Disgwylir i'r alldro terfynol ar gyfer blwyddyn 2021-22 gael ei gyhoeddi yn Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon CThEF ar gyfer 2022-23 erbyn mis Gorffennaf 2023. Dim ond at ddibenion cyflwyno adroddiadau ariannol yn ei gyfrifon blynyddol y llunnir amcangyfrif CThEF, ac nid yw'n effeithio ar swm y refeniw a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru yn y pen draw.

1.17 Mae methodoleg CThEF ar gyfer amcangyfrif refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22 yn seiliedig ar ddata trethdalwyr o 2019-20, a dynnwyd o'i Arolwg o Incwm Personol. Pennir cyfran ganrannol Cymru o atebolrwydd treth incwm cyffredinol y DU drwy ddadansoddi'r data mewn model sy'n ailadrodd system treth incwm y DU, sef y Model Treth Personol. Caiff y data eu haddasu i adlewyrchu newidiadau demograffig a pholisi y disgwyliwyd iddynt ddigwydd rhwng 2019-20 a 2021-22 neu y gwyddys eu bod wedi digwydd. Yna caiff y gyfran ei chymhwyso at gyfanswm atebolrwydd treth y DU er mwyn llunio amcangyfrif o refeniw ar gyfer treth incwm (**Ffigur 3** drosodd).

Ffigur 3

Dull o gyfrifo'r amcangyfrif o reffeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22

Mae'r amcangyfrif o reffeniw yn dibynnu ar ddata sampl a dosraniad o amcangyfrifon ledled y DU i gyfrifo cyfran Cymru o reffeniw treth incwm

Nodiadau

- 1 Mae Arolwg blynyddol CThEF o Incwm Personol yn sampl o ddata trethdalwyr y DU o systemau treth Talu Wrth Ennill (TWE) a Hunanasesu. Mae'r Model Treth Personol yn rhoi amcanestyniad o'r canlyniad ar gyfer atebolwydd treth incwm yn 2021-22, gan addasu ar gyfer cyfraddau gwahanol twf poblogaeth a ffactorau economaidd, megis codiad cyflog, i gyfrifo cyfran Cymru.
- 2 Incwm nad yw'n gynllun na difidendau yn unig.
- 3 Daw data TWE oddi wrth system Gwybodaeth Amser Real CThEF. Daw'r data hunanasesu o Fodel Hunanasesu CThEF.
- 4 Cymhwysodd CThEF gyfran Cymru a gyfrifwyd yn flaenorol at gyfanswm yr atebolwydd treth incwm cyn Cymorth Rhodd, ac yna tynnodd y gyfran amcangyfrifedig o Gymorth Rhodd a oedd yn berthnasol i Gymru ynghyd ag addasiadau eraill llawer llai o faint.
- 5 Cyfrifir yr addasiad calibradu ar gyfer Cymru ar sail bandiau. O'i gymharu â'r alldro, cyfrifwyd mai 0.2% oedd yr addasiad ar gyfer y gyfradd sylfaenol. Cyfrifwyd mai'r addasiad ar gyfer y gyfradd uwch oedd 6.0% ac mai'r addasiad ar gyfer y gyfradd ychwanegol oedd 18.2%. O edrych arnynt yn eu cyfanrwydd, yr addasiad calibradu oedd 1.3% ar gyfer 2021-22.

Ffynhonnell: Dadansoddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol o ddata Cyllid a Thollau EF

1.18 Gwnaeth CThEF addasiad ‘calibradu’ i’r amcangyfrif o refeniw Cymru oherwydd, yn hanesyddol, mae ei fethodoleg wedi arwain at alldro amcangyfrifedig uwch na’r alldro gwirioneddol. Gwnaeth CThEF yr addasiad hwn drwy gymharu alldro 2020-21 ag amcangyfrif diwygiedig o refeniw 2020-21 gan ddefnyddio’r un fethodoleg ond gyda’r tybiaethau a’r data diweddaraf. Yn sgil yr addasiad calibradu, gwelwyd gostyngiad o £31 filiwn (1.3%) yn yr amcangyfrif dros dro ar gyfer 2021-22 (gweler Ffigur 3).

1.19 Mae’r addasiad calibradu yn ddarostyngedig i’r cyfyngiadau canlynol:

- Mae’n tybio bod yr goramcangyfrif ar gyfer 2021-22 yn gyson â’r goramcangyfrif yn 2020-21 o ran canran.
- Mae diffyg dealltwriaeth ynghylch y rhesymau dros y goramcangyfrif yn 2020-21 a gallai unrhyw ffactorau economaidd-gymdeithasol a gyfrannodd ato fod yn wahanol yn 2021-22.

1.20 Daeth ein hadolygiad i’r casgliad bod dull gweithredu CThEF yn rhesymol. Fodd bynnag, mae’r cyfyngiadau a ddisgrifiwyd gennym mewn adroddiadau blaenorol mewn perthynas â’r fethodoleg a ddefnyddir gan CThEF i amcangyfrif refeniw treth incwm Cymru yn berthnasol o hyd ar gyfer 2021-22:

- Mae defnyddio data sampl yn creu ansicrwydd samplu yn yr amcangyfrif o refeniw, y cyfrifir rhan Cymru ohono fel canran.
- Mae’r fethodoleg yn cyfuno cyfrifiad atebolrwydd TWE a Hunanasesu ar gyfer y DU fel nad yw’r swm a ddsorennir i Gymru yn adlewyrchu cyfrannau gwahanol pob math o drethdalwr rhwng Cymru a gweddill y DU.
- Mae’r data a ddefnyddir ar gyfer TWE yn cynnwys pob math o incwm ac nid ydynt yn eithrio treth o incwm cynilion nac incwm difidendau.
- Mae’n rhaid gwneud tybiaethau ynghylch maint a gwerth y tandaliadau a’r gordaliadau sy’n gysylltiedig ag atebolrwydd TWE.

1.21 Nododd CThEF mai’r brif ffynhonnell o ansicrwydd yn amcangyfrif 2021-22 yw pa mor gywir y gall amcangyfrif cyfran Cymru o atebolrwydd treth incwm y DU. Mae’r gyfran amcangyfrifedig yn seiliedig ar ddata arolygon o 2019-20 ac, felly, mae risg gynhenid y gallai’r ffigur hwn newid ar gyfer Cymru erbyn 2021-22. Mae CThEF yn amcangyfrif y bydd atebolrwydd treth incwm Cymru yn cynyddu’n arafach nag yn y DU yn gyffredinol. Mae ffactorau allanol y tu hwnt i reolaeth uniongyrchol CThEF, megis ton amrywiolyn Omicron o COVID-19 a ddatblygodd yn ystod y flwyddyn ac effaith y rhyfel yn Wcráin ar allu trethdalwyr i dalu’r dreth sy’n ddyledus ganddynt, cynyddu’r ansicrwydd sy’n gysylltiedig ag amcangyfrif cyfran Cymru. Yn ein barn ni, mae CThEF wedi mabwysiadu dull rhesymol o amcangyfrif effaith y meysydd ansicrwydd hyn ar refeniw treth incwm Cymru yn 2021-22.

Rhan Dau

Gweinyddu treth incwm Cymru

2.1 Mae'r rhan hon o'r adroddiad yn cwmpasu'r canlynol:

- Prosesau allweddol Cyllid a Thollau EF (CThEF) wrth weinyddu'r system treth incwm a'n dull o gael sicrwydd arnynt (paragraffau 2.5 i 2.13);
- Gweithdrefnau CThEF i nodi a chynnal cofnod cyflawn a chywir o'r boblogaeth o drethdalwyr Cymreig (paragraffau 2.14 i 2.24);
- Gweithgarwch CThEF i nodi risgiau i gydymffurfiaeth ac ymateb iddynt (paragraffau 2.25 i 2.33).

2.2 Mae CThEF yn defnyddio'r un systemau i weinyddu treth incwm p'un a gaiff ei derbyn gan drethdalwr yng Nghymru neu yng ngweddill y DU. Fodd bynnag, mae CThEF yn gweithredu rheolau a gweithdrefnau ychwanegol i Gymru hefyd, ac rydym yn asesu'r rhain isod. Mae hyn yn adlewyrchu cyfrifoldeb CThEF i weinyddu treth incwm i drethdalwyr Cymreig yn yr un ffordd â'r gwasanaeth a ddarperir mewn rhannau eraill o'r DU.

2.3 O dan Adran 2 o Ddeddf y Trysorlys ac Adrannau Archwilio 1921, mae'n rhaid i'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol ystyried a yw systemau CThEF yn ddigonol i asesu a chasglu treth yn y DU, gan gynnwys treth incwm. Bob blwyddyn rydym yn cyhoeddi adroddiad (yr Adroddiad Safonol), ochr yn ochr ag Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon CThEF, sy'n nodi casgliadau'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol yn hyn o beth. Yn ein Hadroddiad Safonol ar gyfer 2021-22, daethom i'r casgliad bod CThEF wedi llunio rheoliadau a gweithdrefnau digonol i sicrhau gwiriad effeithiol o'r broses o asesu referniw, ei gasglu a'i ddyrannu'n briodol, a'u bod yn cael eu gweithredu'n briodol.

2.4 I gefnogi casgliadau'r adroddiad hwn, gwnaethom ymestyn ein profion ledled y DU i fynd i'r afael â risgiau a dulliau gweithredu sy'n deillio o wahaniaethau mewn polisi treth incwm. Gwnaethom hefyd gynnal gweithdrefnau penodol yn edrych ar weithgareddau glanhau cyfeiriadau a chydymffurfiaeth â threth ehangach CThEF. Llywiodd y gweithgareddau hyn ein hasesiad o gyflawnder a chywirdeb amcangyfrifon CThEF o dreth incwm Cymru. Wrth ddod i'n casgliadau, gwnaethom archwilio sawl elfen o weinyddiaeth dreth ddatganoledig, megis y gwaith parhaus o gadw cofnodion trethdalwyr Cymreig, a'r ffordd y nodwyd risgiau i gydymffurfiaeth â threthi datganoledig ac yr ymatebwyd iddynt.

Y system treth incwm

2.5 Mae system CThEF ar gyfer casglu treth incwm yn gyson ledled y DU. Yn dibynnu ar y math o incwm y mae unigolyn yn ei gael, caiff treth incwm ei hasesu a'i chasglu drwy ddiidyniadau gan y cyflogwr o enillion o dan Dalu wrth Ennill (TWE), drwy ffurflen Hunanasesu a gyflwynir gan y trethdalwr, neu drwy'r ddau.

2.6 Mae i'r prosesau TWE a Hunanasesu egwyddorion cyffredin, er eu bod yn defnyddio systemau TG a ffynonellau data gwahanol er mwyn asesu a chasglu treth. Mae **Ffigur 4** drosodd yn nodi'r egwyddorion hyn ac yn disgrifio'r prif brosesau ar gyfer pob ffrwd treth incwm.

Sicrwydd ynghylch prosesu treth incwm

2.7 Mae ein rhaglen flynyddol o waith archwilio mewn perthynas â CThEF yn cynnwys gweithdrefnau sy'n rhoi sicrwydd ynghylch rheolaethau prosesu treth allweddol. Caiff y rheolaethau hyn eu rhannu'n fras yn ddau gategori:

- rheolaethau system awtomataidd o ran ymdrin â data, eu storio a'u prosesu;
- rheolaethau busnes allweddol cymhleth sy'n cynnwys lefel uchel o awtomatiaeth

2.8 Yn dilyn diweddariadau blynyddol i reolau busnes er mwyn adlewyrchu cyfraddau treth, trothwyon a lwfansau sy'n newid ar gyfer y DU a'r gweinyddiaethau datganoledig, mae CThEF yn cwblhau sawl cam o'r profion sicrwydd ar reolaethau busnes allweddol er mwyn cadarnhau gweithrediad y system. Fel rhan o'n harchwiliad, rydym yn gwerthuso cwmpas y profion hyn ac yn ail-wneud elfennau o'r gwaith er mwyn cadarnhau casgliadau CThEF. Mae'r prosesau allweddol ar gyfer TWE yn cynnwys:

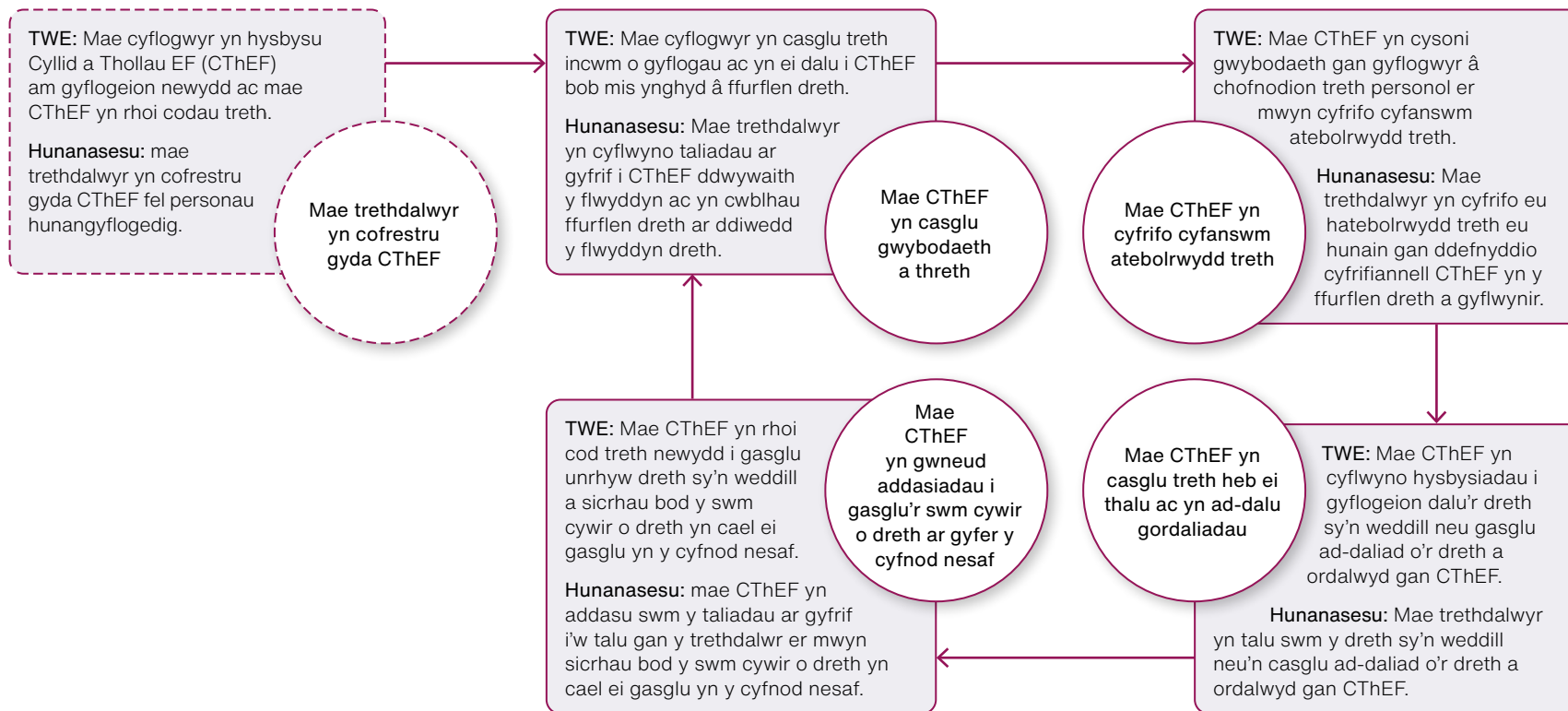
- cysoni gwybodaeth gan gyflogwyr â chofnodion treth personol bob blwyddyn er mwyn cadarnhau'r dreth sy'n ddyledus ar enillion a chyfrifo unrhyw achosion o ordalu neu dandalu treth yn seiliedig ar y wlad y preswylir ynddi;
- rhoi codau treth ar gyfer trethdalwyr TWE bob blwyddyn sy'n cynnwys gwybodaeth am breswyliaeth er mwyn sicrhau bod cyflogwyr yn didynnu treth o dan reolau treth y wlad gywir.

2.9 Cymhwysir prosesau tebyg at bob ffurflen Hunanasesu unigol a dderbynnir gan CThEF. Mae trethdalwyr Hunanasesu yn gwneud taliadau ar y cyfrif ac yn cyfrifo eu hatebolrwydd treth eu hunain ar ddiwedd y flwyddyn gan ddefnyddio cyfrifiannell CThEF ar y ffurflen dreth a gyflwynir.

Ffigur 4

System treth incwm y DU

Mae'r prosesau Talu wrth Ennill (TWE) a Hunanasesu yn rhannu egwyddorion cyffredin o ran asesu a chasglu treth incwm

Nodiadau

- 1 Nid yw prosesau TWE a Hunanasesu yn digwydd ar yr un pryd. Caiff TWE ei brosesu yn ystod y flwyddyn dreth a'i gysoni ar ôl diwedd y flwyddyn dreth. Ni chaiff ffurflenni Hunanasesu eu cyflwyno tan fis Ionawr ar ôl diwedd y flwyddyn dreth.
- 2 Ar ôl diwedd y flwyddyn dreth, mae proses gysoni TWE yn cyfrifo'r atebolrwydd treth incwm ar gyfer pob trethdalwr gan ddefnyddio'r holl ddata sydd ar gael. Caiff yr atebolrwydd a gyfrifwyd ei gymharu â'r symiau a ddidynnwyd yn eu tarddiad neu a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr yn uniongyrchol i bennu p'un a gasglwyd y dreth gywir.

Treth incwm ddatganoledig

2.10 Y brif ffordd y mae'r broses o weinyddu treth incwm Cymru yn wahanol i brosesau'r DU yw'r rheolau busnes y mae system CThEF yn eu cymhwyso wrth gwblhau atebolrwydd treth a'r cyfrifiadau cod treth. Ni fu unrhyw newidiadau sylweddol i reolau'r system ers ein hadroddiad diwethaf a oedd yn cwmpasu 2020-21. Mae'r rheolau a gymhwysir at drethdalwyr Cymreig fel a ganlyn:

- mae'r system yn gwirio statws preswyllo'r unigolyn ac yn cymhwyso rhagddodiad cod treth 'C' pan nodir ei fod yn preswyllo yng Nghymru. Mae hyn yn rhoi cyfarwyddyd i gyflogwyr gasglu treth o dan gyfraddau treth Cymru. Lle nad yw unigolyn yn preswyllo yng Nghymru mwyach, tynnir y rhagddodiad 'C'.
- lle nodir bod unigolyn yn drethdalwr Cymreig, cymhwysir cyfraddau a bandiau treth Cymru at yr incwm a nodwyd wrth gyfrifo'r atebolrwydd ar gyfer y flwyddyn dreth gyfredol.
- os nodwyd bod unigolyn yn drethdalwr Cymreig a'i fod wedi'i gofrestru ar gynllun TWE, mae'r system yn defnyddio cyfraddau treth incwm Cymru i gyfrifo cod treth newydd ar gyfer y flwyddyn ganlynol.

2.11 Mae ffurflenni Hunanasesu yn cynnwys blwch gwirio er mwyn i'r trethdalwr nodi a oeddent yn preswyllo yng Nghymru yn ystod y flwyddyn dreth. Os yw'r hyn a nodir yn wahanol i gofnodion CThEF, bydd CThEF yn defnyddio'r cyfeiriad a ddelir ganddo i gyfrifo atebolrwydd treth y trethdalwr. Mae CThEF yn hysbysu trethdalwyr am yr anghysondeb ac yn gofyn iddynt ddiweddarau eu cyfeiriad os bydd angen. Mae **Ffigur 5** drosodd yn dangos lle mae gwahaniaethu o'r fath yn digwydd yn y system treth incwm.

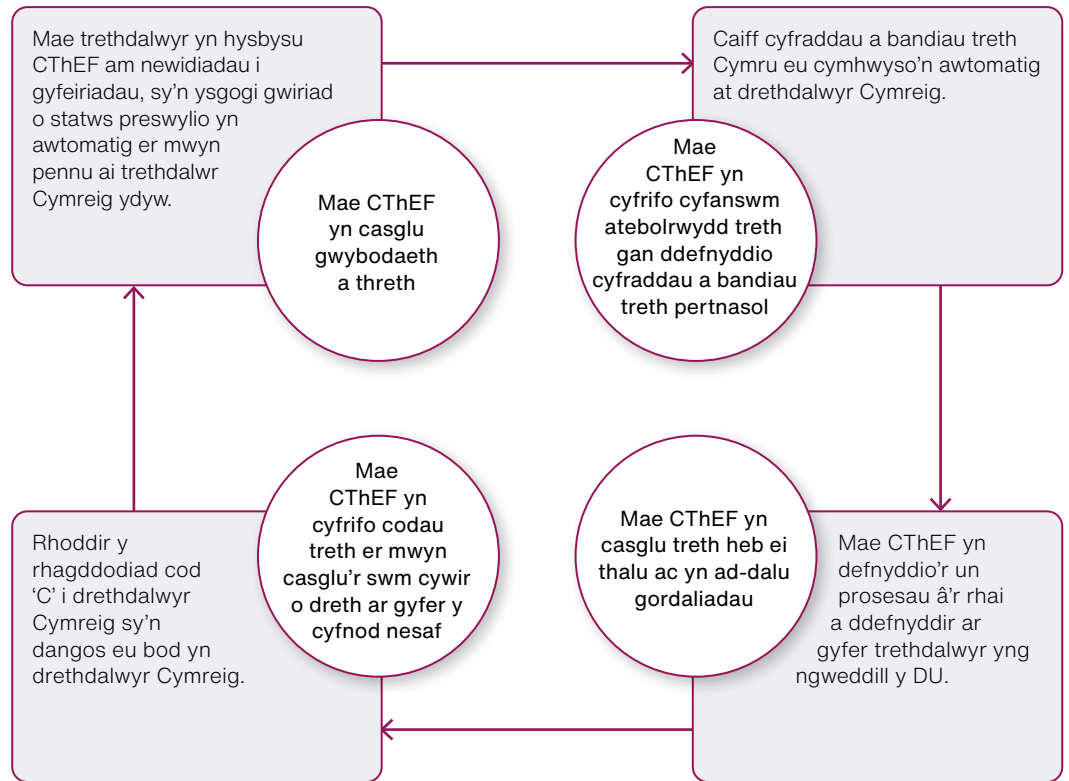
Rhyddhad treth ar gyfraniadau pensiwn

2.12 Rhaid i weinyddwyr cynlluniau pensiwn nodi trethdalwyr Cymreig fel y caiff rhyddhad treth ei ddyrannu'n gywir. Mae gweinyddwyr pensiwn yn hawlio rhyddhad treth yn y tarddiad ar ran eu haelodau ac yn ychwanegu hyn at gyfraniadau eu haelodau. Mae system Rhyddhad yn y Tarddiad CThEF yn rhoi cadarnhad awtomatig o statws preswyllo aelodau o gynllun pensiwn er mwyn sicrhau y cymhwysir y rhyddhad cywir yn y tarddiad. Mae'n cymhwyso rhyddhad treth ar gyfraniadau pensiwn ar y gyfradd sylfaenol o 20% i bob trethdalwr. Gall trethdalwyr Cymreig sy'n talu treth ar gyfradd uwch nag 20% hawlio'r rhyddhad treth sy'n weddill drwy ffurflen Hunanasesu neu drwy gysylltu â CThEF.

Ffigur 5

Gwahaniaethau yn y system treth incwm ar gyfer trethdalwyr Cymreig

Mae rheolau busnes Cyllid a Thollau EF (CThEF) wedi'u llunio i brosesu treth incwm gan ddefnyddio'r cyfraddau a'r trothwyon sy'n gymwys i statws preswyllo trethdalwr

Ffynhonnell: Dadansoddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol o brosesau Cyllid a Thollau EF

2.13 Er mwyn gweinyddu rhyddhad yn ei darddiad, mae CThEF yn gofyn i bob weinyddwyr pensiwn gyflwyno adroddiad blynyddol, gan restru cyfraniadau ei aelodau yn ystod y flwyddyn dreth flaenorol. Mae systemau CThEF yn olrhain aelodau'r cynllun yn awtomatig ac yn eu paru â chyfeiriadau a ddelir i nodi trethdalwyr Cymreig. Yna caiff Adroddiad ar Hysbysiad Blynyddol o Breswyliaeth ei anfon at bob weinyddwyr pensiwn. Cadarnhaodd CThEF statws preswyllo ar gyfer 93% o aelodau cynlluniau pensiwn yng Nghymru a'r Alban yn dilyn blwyddyn dreth 2020-21. Yn dilyn blwyddyn dreth 2020-21, cyhoeddodd CThEF Adroddiad ar Hysbysiad Blynyddol o Breswyliaeth i weinyddwyr cynlluniau pensiwn ym mis Ionawr 2022.

Y boblogaeth o drethdalwyr Cymreig

2.14 Yn ôl cyfrifiad CThEF, roedd 1.4 miliwn o drethdalwyr Cymreig yn 2020-21.⁴ Mae trethdalwr Cymreig yn rhywun sy'n atebol am dalu treth ac y mae ei brif breswylfa yn ystod y flwyddyn dreth yng Nghymru.⁵ Roedd trethdalwyr cyfradd uwch a chyfradd ychwanegol yn cyfrif am 8% o'r boblogaeth a oedd yn talu treth incwm Cymru yn 2019-20 ond roeddent yn cyfrannu mwy na 40% o'r dreth incwm a dalwyd. Roedd trethdalwyr cyfradd sylfaenol yn cyfrif am 92% o'r boblogaeth ac yn darparu bron i 60% o'r dreth a dalwyd (**Ffigur 6** drosodd).

2.15 Cynnal cofnodion cywir a chyflawn o'r boblogaeth o drethdalwyr Cymreig yw'r brif her o hyd i CThEF wrth weinyddu treth incwm Cymru. Mae gan CThEF nifer o ffynonellau gwybodaeth ar gyfer newidiadau mewn cyfeiriadau ond mae'n dibynnu'n bennaf ar drethdalwyr yn rhoi gwybod iddo am unrhyw newidiadau o'r fath yn brydlon, er nad oes gofyniad cyfreithiol i drethdalwyr wneud hynny. Mae CThEF hefyd yn cael gwybodaeth am gyfeiriadau o ffynonellau eraill megis cyflogwyr, er nad yw'n ofynnol i gyflogwyr roi diweddariadau pan fydd eu cyflogeion yn newid eu cyfeiriad.

2.16 Mae'n rhaid i wybodaeth am gyfeiriadau fod yn gywir er mwyn sicrhau y caiff y swm cywir o dreth ei gasglu gan unigolion a'i ddyrannu i'r llywodraeth briodol. Mae gan CThEF sawl proses sicrwydd ar waith i gynnal cyflawnrwydd a chywirdeb y data cyfeiriadau a ddefnyddir ganddo i nodi trethdalwyr Cymreig (**Ffigur 7** ar dudalen 25).

Sganiau codau post

2.17 Mae CThEF yn sganio cofnodion trethdalwyr i nodi codau post sydd ar goll neu annilys a fyddai'n arwain at gymhwyso statws preswyllo anghywir. Mae'n ymchwilio i achosion a nodwyd lle roedd unigolion naill ai'n gyflogedig neu'n derbyn pensiwn ac yn eu diweddarau. Yn ôl y sgan diweddaraf a gynhaliwyd ym mis Mehefin 2021, roedd 81,716 o godau post naill ai ar goll neu'n annilys. Cafodd 1,708 o'r rhain eu diweddarau. Mae hyn yn cymharu â 53,467 o godau post a oedd naill ai ar goll neu'n annilys yn sgan blaenorol CThEF ym mis Medi 2020. Cafodd 6,343 o'r codau post hyn eu diweddarau. Caiff yr achosion hynny na chânt eu diweddarau eu nodi fel rhai segur gan nad oes unrhyw incwm y mae'n rhaid talu treth arno ar hyn o bryd. Cynyddodd nifer y codau post a oedd naill ai ar goll neu'n annilys o gymharu â'r flwyddyn flaenorol ac mae bellach yn cyfateb i 6% o'r 1.4 miliwn o'r boblogaeth o drethdalwyr incwm Cymreig, o gymharu â 4% ym mis Medi 2020.

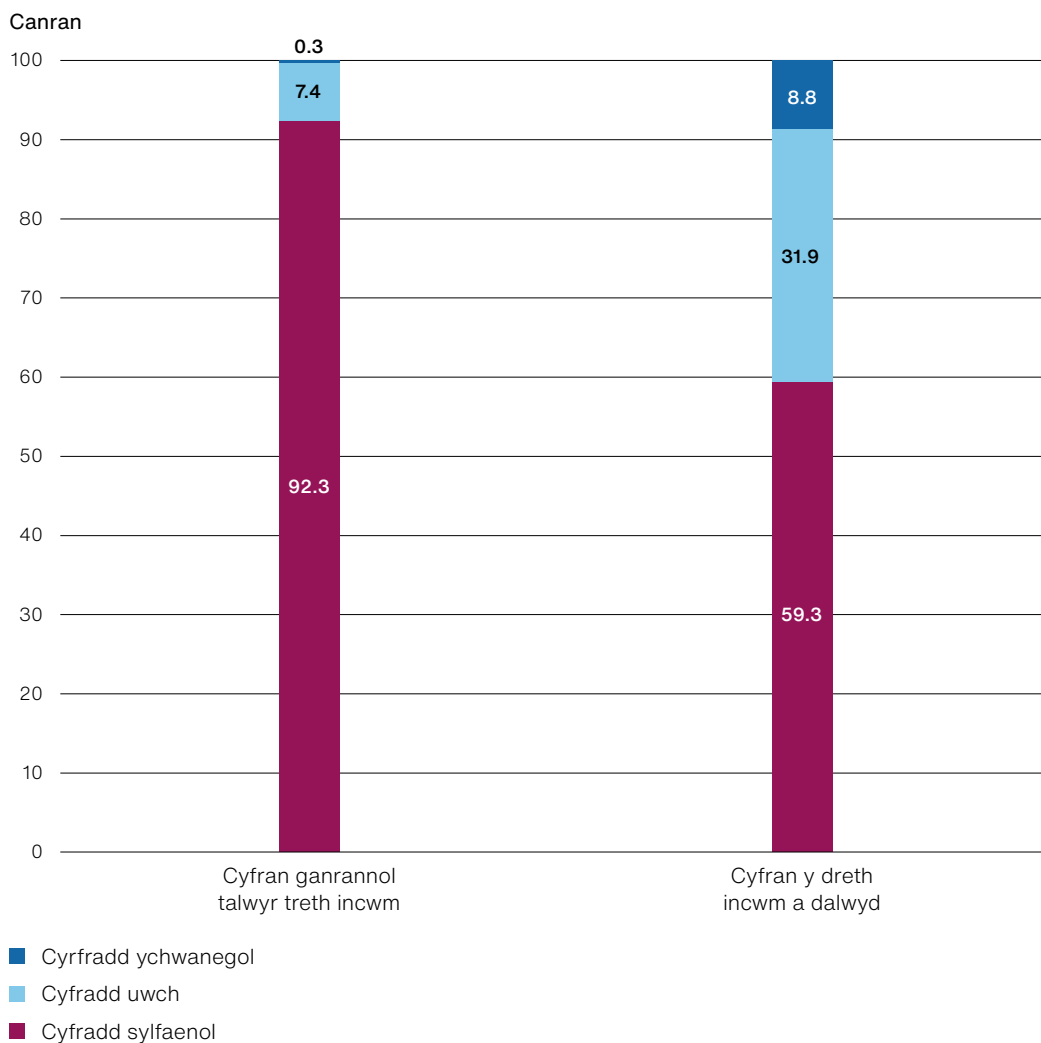
4 Cyllid a Thollau EF, *Welsh Income Tax Outturn Statistics: 2020 to 2021*, Gorffennaf 2022.

5 Tybir bod Seneddwy'r Cymru hefyd yn drethdalwyr Cymreig. Am ragor o fanylion gweler paragraff 2.24.

Ffigur 6

Cyfrannau talwyr treth incwm yn ôl band a threth incwm a dalwyd yng Nghymru, 2020-21

Roedd trethdalwyr cyfradd uwch a chyfradd ychwanegol yn cyfrif am 8% o'r boblogaeth ond roeddent yn cyfrannu mwy na 40% o'r dreth incwm a dalwyd

Noder

1 2020-21 yw'r flwyddyn ddiweddaraf y mae data ar gael ar ei chyfer.

Ffynhonnell: Dadansoddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol o ddata Cyllid a Thollau EF

Ffigur 7

Sicrwydd ynghylch y boblogaeth o drethdalwyr Cymreig

Mae Cyllid a Thollau EF (CThEF) yn cynnal sawl gweithgaredd sicrwydd i gynnal cyflawnrwydd a chywirdeb sylfaen drethu Cymru

Gweithgarwch sicrwydd	Diben	Canlyniadau
Rheolaethau sy'n sicrhau bod preswyliaeth yng Nghymru yn cael ei phennu'n gywir gan ddefnyddio'r cyfeiriad a ddelir gan CThEF		
Codau post newydd	Mae cymharu rhestr CThEF o godau post Cymru â data'r Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) yn sicrhau bod codau post yn gyfredol.	Derbynnir data ar godau post bob chwarter oddi wrth SYG. Ychwanegwyd 599 o godau post newydd yn 2021-22.
Glanhau cyfeiriadau	Sganiau o gofnodion trethdalwyr a ddelir gan CThEF i nodi codau post sydd ar goll neu annilys a fyddai'n arwain at gymhwyso statws preswyllo anghywir.	Nodwyd 28,938 o godau post a oedd ar goll drwy'r sganiau a gynhaliwyd ym mis Mehefin 2021. Cafodd 339 o'r achosion hyn eu diweddarau am fod ganddynt gofnod o gyflogaeth gyfredol neu bensiwn. Ni chafodd y cofnodion a oedd yn weddill eu diweddarau am nad oedd cyflogaeth wedi'i nodi. Nododd CThEF 52,778 o godau post annilys hefyd a diweddarwyd 1,369 o gofnodion trethdalwyr a oedd yn nodi cyflogaeth gyfredol neu bensiwn. ¹
Codau post trawsffiniol	Mae systemau CThEF yn nodi newidiadau i gyfeiriadau pan fydd cyfeiriadau newydd mewn cod post sy'n croesi'r ffin rhwng Cymru a Lloegr. Mae CThEF yn adolygu'r achosion hyn er mwyn sicrhau bod y statws preswyllo cywir yn cael ei bennu.	Mae'r broses hon wedi bod ar waith ers mis Hydref 2019. Yn 2021-22, adolygwyd 461 o achosion trawsffiniol, y cafodd 119 ohonynt eu diwygio ar ôl ymchwilio iddynt.
Statws preswyllo coll nas nodwyd	Sganiau i nodi cofnodion trethdalwyr Cymreig na chânt eu nodi fel cofnodion o'r fath yn y system.	Nododd sganiau a gynhaliwyd yn ystod 2021-22 339 o achosion, y cafodd pob un ohonynt eu diweddarau.
Rheolaethau i fonitro gweithrediad Talu Wrth Ennill (TWE) gan gyflogwyr		
Sganiau i gymharu codau treth	Cymharu codau treth mewn cyflwyniadau TWE â chofnod trethdalwyr CThEF, i nodi achosion lle mae'r cyflogwr yn cymhwyso cod treth gwahanol i CThEF.	Ym mis Mawrth 2022, nodwyd 40,455 o achosion lle nad oedd rhagddodiaid C' wedi cael eu cymhwyso'n gywir at godau treth. ²
Rheolaethau i nodi cyfeiriadau anghywir a ddelir gan CThEF		
Cymharu data trydydd parti	Cymharu cofnodion cyfeiriadau trethdalwyr â ffynonellau data trydydd parti a ddelir gan CThEF i nodi achosion lle mae cofnodion CThEF yn anghyson â data trydydd parti.	Mae CThEF a Llywodraeth Cymru wedi cytuno i gynnal yr ymarfer hwn bob dwy flynedd. Yn ystod yr ymarfer diweddaraf, a gynhaliwyd ym mis Mawrth 2021, cymharwyd 2.8 miliwn o gofnodion cyfeiriadau trethdalwyr Cymreig. Nododd CThEF 9,433 o gofnodion lle nad oedd y breswyliaeth a nodwyd o'r cyfeiriad a ddaliwyd gan CThEF yn cyfateb i'r breswyliaeth a awgrymwyd gan ddata trydydd parti.
Unigolion gwerth net uchel	Mae CThEF yn cynnal gwiriadau a gweithdrefnau i adolygu symudiadau unigolion gwerth net uchel a sicrhau bod eu cyfeiriadau yn gyfredol.	

Nodiadau

- 1 Caiff codau post annilys a nodwyd eu cywiro neu eu gosod â llaw fel rhai Cymreig os na fydd yn bosibl pennu'r cod post cywir o'r cyfeiriad.
- 2 Daw'r ffigurau o ddadansoddiad CThEF o sganiau codau treth misol ac maent yn dangos nifer y codau treth lle na chafodd y rhagddodiad 'C' Cymreig ei gymhwyso'n gywir, lle y byddai'r cod treth wedi bod yn gywir fel arall.

Gweinyddu codau treth Cymru

2.18 Os na fydd cyflogwr yn cymhwyso'r rhagddodiad 'C' at god treth cyflogai, bydd yn didynnu treth ar gyfradd y DU. Mae CThEF yn cysoni'r hyn y mae pob trethdalwr wedi'i dalu mewn treth yn erbyn yr hyn y cred y dylai fod wedi'i dalu ar ddiwedd y flwyddyn dreth. Yna mae CThEF yn defnyddio'r wybodaeth derfynol hon a'r statws preswyllo a ddelir ar ei system i gyfrifo'r dreth y dylai pob trethdalwr ei thalu. Felly, nid effeithir ar yr alldro ar gyfer Cymru pan na fydd y rhagddodiad 'C' mewn cod treth unigolyn wedi ei weithredu'n gywir gan gyflogwr.

2.19 Bob mis mae CThEF yn cymharu codau treth mewn cyflwyniadau TWE â'i gofnod trethdalwyr ei hun er mwyn nodi achosion lle mae cyflogwyr yn defnyddio cod treth gwahanol. Mae nifer yr achosion lle na weithredwyd y rhagddodiad 'C' yn amrywio drwy'r flwyddyn. Ym mis Mawrth 2021, nododd CThEF 47,818 o gofnodion trethdalwyr Cymreig (2.6% o achosion) lle nad oedd cyflogwyr yn gweithredu cod treth â rhagddodiad 'C'. Ym mis Mawrth 2022, roedd 40,455 o achosion (2.1% o achosion). Mewn adroddiadau blaenorol, nodwyd nad yw CThEF wedi pennu targed ar gyfer pa mor isel y byddai'n rhaid i nifer y rhagddodiad 'C' sydd ar goll fod cyn y gallai ddweud bod ei weithgarwch cydymffurfio wedi bod yn llwyddiannus.

2.20 Pan fydd CThEF yn gweld nad yw cyflogwr yn defnyddio'r cod treth cywir, bydd yn anfon hysbysiad P6 yn gofyn iddo ddiweddaru cod treth cyflogai. Mae CThEF yn nodi cyflogwyr sy'n gwneud gwallau cyson ac yn gweithio gyda nhw i roi'r cod treth cywir ar waith. Dywedodd CThEF wrthym fod nifer y cyflogwyr sy'n defnyddio'r cod treth anghywir yn gyson yn fach iawn ac, felly, nad yw'n tracio'r wybodaeth hon fel mater o drefn.

Ymarfer data trydydd parti

2.21 Mae CThEF yn cymharu'r cofnodion sydd ganddo am gyfeiriadau trethdalwyr Cymreig â data trydydd parti er mwyn nodi gwahaniaethau. Y gymhariaeth hon yw prif ffynhonnell sicrwydd CThEF o ran y wybodaeth a ddelir ganddo am gyfeiriadau ac mae wedi cytuno'n flaenorol â Llywodraeth Cymru i gynnal yr ymarfer bob dwy flynedd.

2.22 Ym mis Mawrth 2021, cymharwyd 2.8 miliwn o gofnodion cyfeiriadau trethdalwyr Cymreig a ddaliwyd gan CThEF â data trydydd parti, sy'n dangos y canlynol:

- Llwyddwyd i baru 2.2 miliwn o gofnodion (75.7% o'r cofnodion a ddadansoddwyd) a ddaliwyd gan CThEF â data trydydd parti â chyfeiriad yng Nghymru. Mae hyn yn cymharu ag 80.7% yn yr ymarfer data trydydd parti blaenorol yn 2018;
- nodwyd 9,433 o gofnodion (0.3% o'r cofnodion a ddadansoddwyd) lle nad oedd y breswyliaeth a nodwyd o'r cyfeiriad a ddaliwyd gan CThEF yn cyfateb i'r breswyliaeth a awgrymwyd gan ddata trydydd parti;
- Ni ellid cadarnhau statws preswyllo trethdalwyr ar gyfer 0.7 miliwn o gofnodion (24.1% o'r cofnodion a ddadansoddwyd) drwy gymharu â'r data trydydd parti. Adolygodd CThEF y cofnodion hyn yn erbyn ffynonellau data mewnol eraill er mwyn cael sicrwydd ynghylch cywirdeb y cyfeiriadau a ddaliwyd.⁶

2.23 Ysgrifennodd CThEF at y rhan fwyaf o'r trethdalwyr lle nad oedd manylion preswyliaeth a ddaliwyd gan CThEF yn cyfateb i'r hyn a awgrymwyd gan ddata trydydd parti. Gofynnodd llythyrau i drethdalwyr sicrhau bod y cyfeiriad a ddaliwyd gan CThEF yn gyfredol. Mae cyfyngiadau i ba mor effeithiol y gall yr ymarfer hwn fod. Oherwydd deddfwriaeth diogelu data, dim ond gan ddefnyddio'r cyfeiriad a ddelir ganddo ar ei system y gall CThEF ysgrifennu at bob trethdalwr ac ni chaiff ddefnyddio unrhyw gyfeiriad amgen a nodir gan ymarfer data trydydd parti. Nid yw CThEF wedi asesu canlyniad yr ymarfer data trydydd parti yng Nghymru ond mae wedi gwneud gwaith dilynol ar sampl o 100 o drethdalwyr yn yr Alban a gafodd llythyr tebyg yn 2021. Nodwyd bod 33 wedi diweddarau manylion eu cyfeiriad gyda CThEF ar ôl hynny. Nododd hefyd fod 30% o'r holl drethdalwyr yn yr Alban a gafodd llythyr hefyd wedi cael llythyr yn ystod yr ymarfer data trydydd parti blaenorol yn 2019.

Seneddwyr Cymru

2.24 Tybir yn awtomatig fod seneddwr Cymru yn drethdalwr Cymreig mewn unrhyw flwyddyn dreth tra byddant yn eu swydd. Mae hyn yn gymwys i'r 60 o aelodau etholedig yn Senedd Cymru (ASau) a'r 40 o Aelodau Seneddol yn San Steffan sy'n cynrychioli etholaeth yng Nghymru. Ni chymhwysir rheolau busnes arferol wrth brosesu cofnodion ar gyfer seneddwr Cymru. Arferai CThEF ddefnyddio proses â llaw i nodi'r cofnodion hyn a sicrhau eu bod yn cael eu cofnodi fel trethdalwr Cymreig ni waeth ble roeddent yn preswyllo. Roedd CThEF yn gofyn i gyflogwyr neu seneddwr ddarparu'r wybodaeth ofynnol i CThEF yn flynyddol. Ym mis Awst 2020, cyflwynodd CThEF newidiadau i'r system a gynlluniwyd i ddileu'r angen i ddiweddarau cofnodion Seneddwr yn flynyddol. Dywedodd CThEF wrthym nad oedd wedi nodi unrhyw faterion mewn perthynas â Seneddwr Cymru yn cael eu cofnodi fel trethdalwr Cymreig yn ystod 2021-22.

⁶ Cafodd tua 78,000 o gofnodion eu diystyru o unrhyw ddadansoddiad am fod yr unigolion dan sylw o dan 18 oed, wedi marw, wedi nodi eu bod yn byw dramor neu'n gofnodion dyblyg.

Asesu risg a gwaith cynllunio o ran cydymffurfiaeth

2.25 Mae CThEF yn cymhwysu'r un dull gweithredu cydymffurfiaeth i gasglu treth incwm yng Nghymru ag y mae'n ei gymhwyso yng ngweddill y DU. Mae'r dull gweithredu hwn yn cynnwys y canlynol:

- **hyrwyddo** cydymffurfiaeth drwy ddylunio prosesau i annog a helpu cwsmeriaid i gael pethau'n iawn y tro cyntaf;
- **atal** diffyg cydymffurfiaeth drwy ddyluniad prosesau a dealltwriaeth cwsmeriaid a chynnig cyfle i unioni camgymeriadau;
- **ymateb** i risgiau o ran cydymffurfiaeth, ymchwilio iddynt a'u hunioni gan ddefnyddio gweithgarwch wedi'i deilwra pan fydd angen ymyrryd.

2.26 Fel rhan o'i Gytundeb Lefel Gwasanaeth â Llywodraeth Cymru, mae CThEF yn llunio Darlun Strategol o Risg i Gymru yn flynyddol er mwyn asesu risgiau i gydymffurfiaeth sy'n berthnasol i Gymru a chynllunio ar eu cyfer. Ar gyfer y Darlun Strategol o Risg i Gymru, mae CThEF yn ystyried y risgiau allweddol i gydymffurfiaeth ar lefel gyffredinol y DU ac yn cymhwyso gwerth er mwyn cynrychioli cyfran y risgiau hyn sy'n berthnasol i Gymru. Nid yw CThEF yn amrywio maint y gyfran hon ar gyfer pob risg. Yn lle hynny, fe'i cyfrifir yn gyson â chyfran Cymru o dreth incwm y DU yn Ystadegau Alldro Treth Incwm Cymru. Fel gyda blynyddoedd blaenorol, nid yw CThEF wedi nodi unrhyw risgiau sylweddol sy'n benodol i Gymru ac mae'n ystyried bod y prif risgiau i dreth incwm Cymru yr un fath â'r rhai ar gyfer y DU gyfan. Ymhlith y risgiau hyn mae:

- osgoi trethi, lle mae unigolion neu fusnesau yn hepgor, yn celu neu'n camliwio gwybodaeth yn fwriadol er mwyn lleihau eu hatebolrwydd i dalu treth;
- yr economi gudd, lle na chaiff incwm trethadwy ei datgan neu lle y caiff incwm datganedig ei danddatgan yn fwriadol;
- osgoi trethi, lle y camfanteisir ar reolau treth er mwyn cael mantais treth nad oedd Senedd y DU erioed wedi'i bwriadu.

2.27 Mae CThEF yn mesur effeithiolrwydd ei weithgareddau gorfodi a chydymffurfio drwy enillion cydymffurfio, ei amcangyfrif o'r referniw ychwanegol y mae'n ystyried ei fod wedi'i gynhyrchu a'r colledion y mae wedi'u hatal. Amcangyfrif CThEF o'r enillion cydymffurfio ar gyfer cyfran Cymru o'r risg yn y Darlun Strategol o Risg sy'n berthnasol i Gymru yn 2020-21 oedd £100 miliwn. Amcangyfrifir hefyd mai cyfran Cymru o golledion net o'r risgiau hyn oedd £370 miliwn.⁷ Mae CThEF yn cyfrifo'r ffigurau hyn fel cyfran o ffigur cyfatebol y DU, yn hytrach na defnyddio data penodol i Gymru er mwyn meintio'r risgiau. Nid yw CThEF yn ystyried amrywiad daearyddol rhwng Cymru a gweddill y DU wrth asesu risgiau i gydymffurfiaeth na llwyddiant cymharol gweithgarwch cydymffurfio nac yn adrodd arno.

⁷ Mae a wnelo hyn â'r data diweddaraf sydd ar gael ar gyfer colledion net, sy'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 2019 a 2020. Mae hyn yn golygu mai dim ond yn y Darlun Strategol o Risg y flwyddyn nesaf y bydd effaith pandemig COVID-19 ar golledion net yn dechrau ymddangos.

2.28 Y bwlch treth yw'r gwahaniaeth rhwng swm y dreth y dylid ei dalu ar hyn a delir mewn gwirionedd. Nid yw CThEF yn nodi bwlch treth penodol i Gymru ar hyn o bryd. Mewn ymateb i adroddiad gan y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, nododd CThEF y byddai cyfrifo bwlch treth penodol i Gymru yn anodd am resymau methodolegol ac oherwydd lefel uchel yr ansicrwydd a fyddai'n gysylltiedig â dadansoddiad o'r fath.⁸

2.29 Ychydig iawn o wybodaeth sydd gan CThEF am weithgarwch cydymffurfio penodol yr ymgemerir ag ef yng Nghymru. Mae ei system gydymffurfiaeth yn galluogi CThEF i 'godi fflag' lle mae achos posibl o gamddefnyddio statws preswlyo wedi'i nodi. Rydym ar ddeall nad oes unrhyw 'fflagiau' o'r fath ar y system gydymffurfiaeth ar hyn o bryd. Dywedodd wrthym, er mwyn cael gwybodaeth am nifer yr achosion cydymffurfio gweithredol sy'n ymwneud â threthdalwyr Cymreig am resymau nad ydynt yn ymwneud â'u statws fel threthdalwyr Cymreig, fod angen chwilio systemau gwybodaeth gwahanol. Yn wahanol i'r system treth incwm, a all nodi trigolion Cymreig, ni all system gwybodaeth reoli cydymffurfio CThEF nodi pobl sy'n byw yng Nghymru yn hawdd ac mae'n rhaid cymharu gwybodaeth â data eraill er mwyn nodi cyfanswm yr achosion o ddiffyg cydymffurfio yng Nghymru.

Effaith COVID-19 ar weithgarwch cydymffurfiaeth a rheoli dyledion CThEF

2.30 Cafodd pandemig COVID-19 ac ymateb CThEF iddo effaith ar ei weithgarwch cydymffurfio yn 2021-22 ac arweiniodd at ostyngiad yn lefel y derbyniadau treth a gasglwyd ganddo. Cyfyngodd y pandemig ar allu CThEF i ymweld â threthdalwyr er mwyn cynnal ei ymchwiliadau cydymffurfiaeth. At hynny, cafodd rhai staff eu hailneilltuo o waith cydymffurfiaeth i gefnogi mesurau COVID-19 eraill yn ystod y flwyddyn. Ledled y DU, roedd nifer yr achosion yn ymwneud â cydymffurfiaeth a agorwyd ac a gaewyd yn 2021-22 yn fwy nag yn 2020-21 ond roeddent 27% yn llai nag yn 2019-20 cyn y pandemig.

2.31 Enillion CThEF o'i weithgareddau cydymffurfiaeth â threth oedd £30.8 biliwn yn 2021-22, sef cynnydd o 1.1% o gymharu â 2020-21 ond yn is na'r £36.9 biliwn a gofnodwyd yn 2019-20. Nododd ein hadroddiad diweddar, *Managing tax compliance following the pandemic*, fod gwaith cydymffurfiaeth CThEF wedi codi £9 biliwn yn llai o refferniw ers i'r pandemig ddechrau, o gymharu â lefelau hanesyddol. Daethom i'r casgliad y byddai'n cymryd peth amser i ddeall yn llawn a yw'r pandemig wedi effeithio ar gydymffurfiaeth â threth a'i bod yn debygol y byddai angen gweithredu'n gyflym er mwyn blaenoriaethu ymdrechion ac atal colledion posibl.⁹

8 Trysorlys EF, *Treasury Minutes: Government responses to the Committee of Public Accounts on 'Tackling the tax gap, Twentieth Report of Session 2019-2021'*, Ionawr 2021.

9 Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol, *Managing tax debt through the pandemic*, Sesiwn 2022-23, HC 957, y Swyddfa Archwilio Genedlaethol, Rhagfyr 2022.

2.32 Mae'r ffordd y caiff dyledion treth eu rheoli gan CThEF yn effeithio ar faint o dreth incwm nas telir yn y lle cyntaf a gesglir maes o law ledled y DU, gan gynnwys yng Nghymru. Mae ffactorau allanol sy'n effeithio ar allu trethdalwyr i dalu'r dreth sy'n ddyledus ganddynt, gan gynnwys pwysau chwyddiannol presennol a chynnydd mewn costau byw, yn effeithio ar falans dyledion CThEF. Ar 31 Mawrth 2022, cyfanswm y dyledion treth ar gyfer y DU oedd £41.6 biliwn, 28% (£15.9 biliwn) yn llai na lefel y ddyled a gofnodwyd ar 31 Mawrth 2021 ond 86% (£19.2 biliwn) yn fwy na lefel y ddyled a gofnodwyd ar 31 Mawrth 2020, cyn effaith y pandemig. Mae CThEF yn disgwyl i lefel y dyledion treth ostwng yn arafach nag a ragwelwyd i ddechrau. Mae ein hadroddiad *Managing tax debt through the pandemic* yn rhoi rhagor o fanylion am y ffordd y newidiodd CThEF ei waith rheoli dyledion mewn ymateb i'r pandemig.¹⁰ Nid oes dadansoddiad o ddyledion treth incwm y gellir ei briodoli i Gymru ar gael ar hyn o bryd.

2.33 Ar ôl cwblhau'r gwaith ychwanegol hwn ar faterion treth datganoledig, rydym yn fodlon bod gan CThEF reolau a gweithdrefnau ar waith i asesu a chasglu treth incwm Cymru a'i fod yn cydymffurfio â hwy.

¹⁰ Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol, *Managing tax debt through the pandemic*, Sesiwn 2021-22, HC 799 Swyddfa Archwilio Genedlaethol, Tachwedd 2021.

Rhan Tri

Costau

3.1 Mae'r rhan hon yn ystyried costau gweinyddol treth incwm Cymru, ac a yw'r costau hyn yn rhesymol.

3.2 O dan y Cytundeb Lefel Gwasanaeth rhwng Cyllid a Thollau EF (CThEF) a Llywodraeth Cymru, mae'n rhaid i'r olaf ad-dalu i CThEF gostau ychwanegol net y mae wedi mynd iddynt o ganlyniad i weinyddu pwerau treth incwm Cymru.

3.3 Mae fframwaith ategol yn nodi'r egwyddorion ar gyfer nodi costau ychwanegol net. Dim ond costau sy'n ymwneud yn benodol â gweinyddu pwerau treth incwm datganoledig Cymru y mae CThEF yn eu hailgodi ar Lywodraeth Cymru ac nid yw'n ailgodi costau gweinyddu'r system treth incwm gyffredinol yng Nghymru arni.

Costau yr aed iddynt yn 2021-22

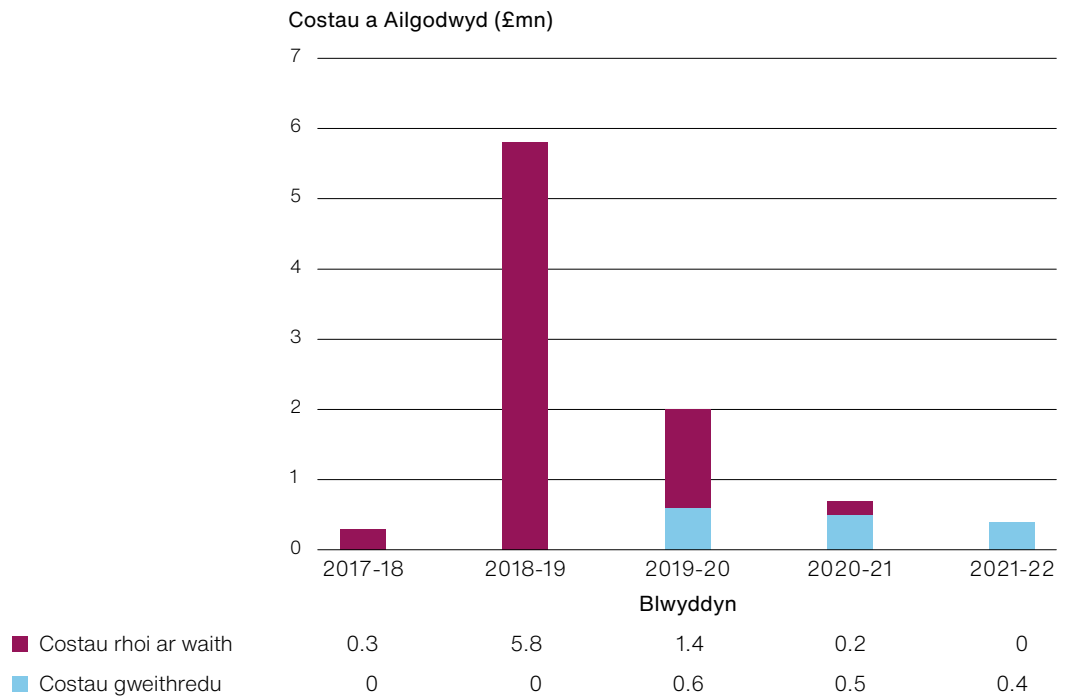
3.4 Gwnaeth CThEF anfonebu Llywodraeth Cymru am £0.4 miliwn o gostau yn ymwneud â rhoi cyfraddau treth incwm Cymru ar waith a'u gweinyddu yn 2021-22. Roedd hyn i'w briodoli i danwariant o £0.2 miliwn yn erbyn y gyllideb o £0.6 miliwn. Roedd rhesymau dros y tanwariant yn erbyn y gyllideb yn cynnwys y ffaith bod staff CThEF wedi treulio llai o amser na'r disgwyl ar dreth incwm Cymru. Ni fu unrhyw newidiadau sylweddol i'r broses ailgodi tâl yn 2021-22. Roedd costau 2021-22 yn llai nag mewn blynyddoedd blaenorol, yn bennaf am mai 2021-22 yw'r flwyddyn gyntaf ers i bwerau treth gael eu datganoli i Gymru y mae gwariant yn ymwneud â chostau gweithredu yn unig. Yn wahanol i flynyddoedd ariannol blaenorol, nid aeth CThEF i unrhyw gostau ar gyfer gweithredu Prosiect Treth Incwm Cymru gan fod y prosiect wedi dod i ben ym mis Chwefror 2021 am gost derfynol o £7.9 miliwn. Yn 2020-21, ailgododd CThEF werth £0.7 filiwn o gostau, a oedd yn cynnwys £0.5 miliwn o gostau gweithredu a £0.2 miliwn o gostau rhoi ar waith (**Ffigur 8** drosodd).

3.5 Gwnaethom archwilio'r ffordd roedd CThEF yn amcangyfrif costau casglu a gweinyddu treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2022. Yn seiliedig ar ein gwaith archwilio, daethom i'r casgliad bod y swm a dalwyd gan Lywodraeth Cymru yn gywir a theg yng nghyd-destun y cytundeb rhwng CThEF a Llywodraeth Cymru.

Ffigur 8

Gwariant gwirioneddol ar brosiectau treth incwm Cymru rhwng 2017-18 a 2021-22

2021-22 oedd y flwyddyn gyntaf roedd gwariant yn ymwneud â chostau gweithredu yn unig

Nodiadau

- 1 Mae costau gweithredu yn cynnwys prosiect cyfraddau treth incwm Cymru (CTIC), y prosiect crynodeb treth blyneddol a'r prosiect rhyddhad yn ei darddiad.
- 2 Y ffigurau blyneddol yw'r ffigurau archwiliedig ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol. Nid yw cyfanswm y costau gweithredu yn cyfateb i gost derfynol y prosiect, sef £7.9 miliwn, am fod y costau gwirioneddol yr aed iddynt yn ystod oes y prosiect yn fwy na'r symiau cronedig amcangyfrifedig ar gyfer pob cyfnod adrodd.

Ffynhonnell: Dadansoddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol o ddata Cyllid a Thollau EF

Atodiad Un

Ein sail dystiolaeth

1 Mae Adran 80HA o Ddeddf Cymru 1998, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cyllid 2014, yn ei gwneud yn ofynnol i'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol baratoi adroddiad ar gyfer pob blwyddyn ariannol ar y canlynol:

- digonolrwydd unrhyw reolau a gweithdrefnau y mae Cyllid a Thollau EF (CThEF) wedi eu rhoi ar waith, o ganlyniad i ddarpariaethau cyfraddau Cymru, er mwyn sicrhau y caiff treth incwm a godir ar gyfraddau a bennir o dan y darpariaethau hynny eu hasesu a'u casglu'n briodol;
- a gydymffurfir â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn;
- cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif gan CThEF sy'n ymwneud â threth incwm y gellir ei phriodoli i benderfyniad ar gyfraddau i Gymru;
- cywirdeb a thegwch y symiau a ad-delir i CThEF fel treuliau gweinyddol.

2 Er mwyn dod i'r casgliadau a nodwyd yn yr adroddiad hwn mewn perthynas â'r rheolau a'r gweithdrefnau a weithredir gan CThEF, gwnaethom ddefnyddio ein gwaith archwilio statudol ar Adroddiad Blyneddol a Chyfrifon CThEF yn uniongyrchol, gan gynnwys adroddiad y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol ar reolaethau CThEF ar gyfer asesu, casglu a dyrannu treth yn briodol o dan Adran 2 o Ddeddf y Trysorlys ac Adrannau Archwilio 1921. Gwnaethom hefyd gwblhau gweithdrefnau archwilio penodol dros reolaethau sy'n berthnasol i'r broses o weinyddu trethi datganoledig.

Archwilio ariannol

3 Gwnaethom archwilio'r data, y methodolegau, y tybiaethau a mecanwaith cyfrifo'r alldro referniw ar gyfer 2020-21 a'r referniw amcangyfrifedig ar gyfer 2021-22, a ddisgrifir yn yr adroddiad hwn. Ar gyfer yr amcangyfrif, a'r alldro lle y bo'n briodol, cynlluniwyd a chwblhawyd y gwaith hwn drwy gymhwyso egwyddorion a nodir yn y Safonau Rhyngwladol ar Archwilio (y DU) 540 Amcangyfrifon Cyfrifyddu Archwilio a Datgeliadau Cysylltiedig, er mwyn llunio gweithdrefnau archwilio sy'n berthnasol i natur yr amcangyfrifon ac ar lefel ddigon manwl.

4 O ran costau gweinyddu, mae ein casgliad ynglŷn â chywirdeb a thegwch costau CThEF a godwyd ar Lywodraeth Cymru yn seiliedig ar werthusiad o'r costau yn erbyn manylion y Cytundeb Lefel Gwasanaeth a'r fframwaith ategol ar gyfer costau y cytunwyd arnynt rhwng y ddau barti. Amcangyfrifodd CThEF rai o'r costau yr aed iddynt o'r data sydd ar gael ar gysylltiadau cwsmeriaid ac amser staff. Yn ystod yr archwiliad, gwelsom dystiolaeth hefyd fod y ddau barti yn trafod ac yn adolygu cyllidebau a rhagolygon costau yn rheolaidd yn ogystal â chytuno ar unrhyw symiau i'w hanfonebu a'u talu.

5 Cafodd yr holl weithdrefnau archwilio hyn eu cynllunio, eu cyflawni a'u hadolygu yn unol â'n gweithdrefnau rheoli ansawdd mewnol ar gyfer gwaith archwilio ariannol.

6 Cwblhawyd ein gwaith maes archwilio ariannol rhwng mis Ebrill 2022 a mis Gorffennaf 2022.

Adolygu dogfennau

7 Er mwyn gwerthuso'r ffordd y mae CThEF yn ymdrin â risgiau i gydymffurfiaeth, adolygwyd dogfennau cyhoeddedig ac anghyhoeddedig CThEF ynglŷn â threth incwm Cymru, gan gynnwys dogfennaeth y prosiect, dogfennaeth risg a chydymffurfiaeth, a manylion gwaith sicrwydd allweddol a wnaed gan CThEF.

8 Cynhaliwyd ein hadolygiad rhwng mis Hydref 2022 a mis Rhagfyr 2022.

Cyfweliadau â swyddogion adrannol

9 Cynhaliwyd pedwar cyfweiliad â swyddogion o CThEF, a ddewiswyd i gymryd rhan oherwydd eu swydd ac am eu bod yn berthnasol i'r archwiliad. Roedd hyn yn cynnwys staff a oedd yn gyfrifol am bolisi treth datganoledig a chydymffurfiaeth â threth (neu a oedd yn ymwneud â'r meysydd hynny).

10 Gwnaethom hefyd siarad â Llywodraeth Cymru i lywio ein hasesiad o risg a'n gwaith cynllunio ar gyfer yr adroddiad hwn.

11 Gwnaed y gwaith maes rhwng mis Hydref 2022 a mis Tachwedd 2022. Cynhaliwyd cyfweliadau ar-lein, gwnaethant bara un awr, ar gyfartaledd a chymerwyd nodiadau.

Sesiwn addysgu ar yr ymarfer data trydydd parti

12 Er mwyn ein helpu i ddeall prosesau CThEF i gael sicrwydd ynghylch y boblogaeth o drethdalwyr Cymreig, aethom i sesiwn addysgu a gynhaliwyd gan CThEF ym mis Tachwedd 2022 a ymdriniodd â'r ymarfer data trydydd parti y mae'n ei gynnwys gan ddefnyddio cyflenwr trydydd parti.

Dadansoddi meintiol

13 Gwnaethom ddadansoddi data ariannol gan CThEF ar refeniw treth incwm Cymru, amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru a chostau gweinyddol treth incwm Cymru.

Mae'r adroddiad hwn wedi'i argaffu ar Evolution Digital Satin ac mae'n cynnwys deunydd a geir o goedwigoedd cynaliadwy sy'n cael eu rheoli'n gyfrifol ac sydd wedi'u hardystio yn unol â'r FSC (Cyngor Stiwardiaeth Coedwigoedd).

Mae'r mwydion coed yn hollol ailgylchadwy ac yn rhydd o asid. Mae gan ein hargraffwyr hefyd achrediad amgylcheddol ISO14001 llawn, sy'n sicrhau bod ganddynt weithdrefnau effeithiol ar waith i reoli gwastraff ac arferion a all effeithio ar yr amgylchedd.

National Audit Office

Dylunio a Chynhyrchu gan Dîm Cyfathrebu NAO
DP Ref: 010402-001

£10.00

ISBN 978-1-78604-467-9

9 781786 044679